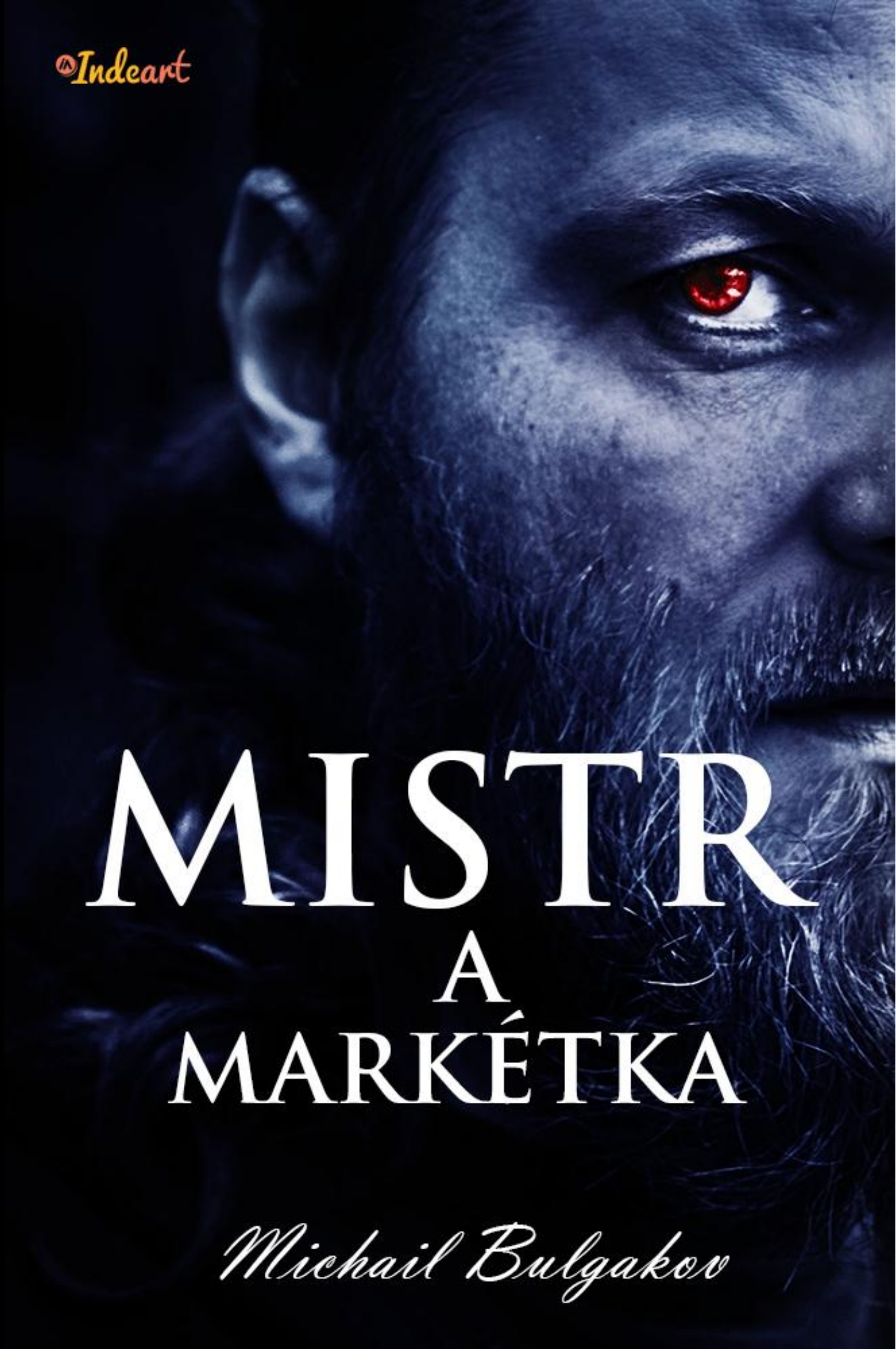

The logo for Indeart, featuring a stylized 'i' in a circle followed by the word 'Indeart' in a script font.

Indeart

The background of the book cover is a close-up, high-contrast photograph of a man's face. The lighting is very dark, with the man's right eye being the primary light source, appearing as a bright, glowing red. He has a thick, dark beard and mustache. The overall mood is mysterious and intense.

MISTR A MARKÉTKA

Michail Bulgakov

Michail Bulgakov

Narodil se v rodině profesora teologie na Kyjevské duchovní akademii. Vystudoval Lékařskou fakultu Kyjevské univerzity. Roční lékařskou praxi vykonával ve Smolenské gubernii, poté se vrátil do Kyjeva. V roce 1920 zanechal lékařské praxe a věnoval se literární činnosti. Působil jako novinář - fejetonista. Od roku 1923 byl spisovatelem z povolání. Než přesídlil do Moskvy, žil nějaký čas na Kavkaze, pobýval v Tbilisi, Batumi a Vladikavkazu. Dílo tohoto talentovaného spisovatele se však koncem dvacátých let setkalo s negativní reakcí kritiky a cenzury. Jeho prozaická díla nesměla být vydávána, dramata byla stažena z repertoárů divadel. Za těchto okolností se Bulgakov obrátil v dopisech na Maxima Gorkého a J. V. Stalina s žádostí, aby mu byl povolen odjezd do zahraničí, nebo aby dostal možnost pracovat v divadle. Po proslulém telefonním rozhovoru Bulgakova se Stalinem, dostal spisovatel možnost pracovat v Moskevském uměleckém divadle MCHAT. V letech 1930 - 36 zde působil jako dramaturg, scenárista i asistent režie.

Mistr a Markétka

Nové vydání světově proslulého románu Michaila Bulgakova, který autor dokončil těsně před svou smrtí. Vše začíná v Moskvě na lavičce u Patriarších rybníků, kde je básník Ivan Nikolajevič Potápka, píšící pod pseudonymem Bezprizorný, kritizován nakladatelem Berliozem za svůj článek o Kristovi a Pilátu Pontském. Do jejich rozhovoru se vloží profesor Woland (d'ábel) a všichni tři začnou přemýšlet o tom, jak to tenkrát s Kristem (Ješuu Ha-Nocrim) bylo. Woland Berliozovi předpoví, že ten den večer přijde o život. Samozřejmě mu nikdo nevěří, ale vše se nakonec stane tak, jak Woland předpověděl – tramvaj uřízne Berliozovi hlavu. Nyní se Woland se svými pomocníky Azazelem, Korovjevem alias Fagotem, mluvícím kocourem Kňourem a nespoutanou kráskou Helou pokouší zničit všechny, kteří měli něco společného s bytem na Sadové 302b, ve kterém Berlioz bydlel.

Michail Bulgakov

Mistr a Markétka

2015

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno. Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla, a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout z portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umisťování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takového sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

© Alena Morávková heirs c/o DILIA, 2015
© INDEART, 2015

www.indeart.cz
978-80-7519-076-5 (PDF)

OBSAH

1. NIKDY SE NEPOUŠTĚJTE DO ŘEČI S NEZNÁMÝMI LIDMI
 2. PILÁT PONTSKÝ
 3. SEDMÝ DŮKAZ
 4. PRONÁSLEDOVÁNÍ
 5. SKANDÁL V GRIBOJEDOVY
 6. SCHIZOFRENIE, JAK UŽ BYLO ŘEČENO
 7. PODEZŘELÝ BYT
 8. SOUBOJ PROFESORA S BÁSNÍKEM
 9. KOROVJEVOVY KOUSKY
 10. ZPRÁVY Z JALTY
 11. IVANOVO ROZDVOJENÍ
 12. ČERNÁ MAGIE A JAK BYLA ODHALENA
 13. OBJEVIL SE HRDINA
 14. SLÁVA KOHOUTOVI!
 15. SEN NIKANORA IVANOVIČE
 16. POPRAVA
 17. BLÁZNIVÝ DEN
 18. NEÚSPĚŠNÍ NÁVŠTĚVNÍCI
 19. MARKÉTKA
 20. AZAZELŮV KRÉM
 21. LET
 22. V ZÁŘI VOSKOVIC
 23. GALA PLES U SATANA
 24. ÚNOS MISTRA
 25. JAK SE PROKURÁTOR POKOUŠEL ZACHRÁNIT JIDÁŠE IŠKARIOTSKÉHO
 26. POHŘEB
 27. ZKÁZA BYTU Č. 50
 28. POSLEDNÍ DOBRODRUŽSTVÍ DLOUHÁNA KOROVJEVA A KOCOURA KŇOURA
 29. OSUD MISTRA A MARKÉTKY JE ZPEČETĚN
 30. JE ČAS! JE ČAS!
 31. NA VRABČÍCH HORÁCH
 32. ODPUŠTĚNÍ A VĚČNÝ KLID
- EPILOG
- ČTĚTE ELEKTRONICKÉ KNIHY

*„Nu dobrá, a kdos ty?“
„Té síly díl jsem já,
jež chtít vždy páchat zlo
vždy dobro vykoná.“*
GOETHE / FAUST

1. NIKDY SE NEPOUŠTĚJTE DO ŘEČI S NEZNÁMÝMI LIDMI

V dusném jarním podvečeru se vynořili na Patriarchových rybnících dva muži. První byl asi čtyřicátník malé postavy, v šedavém obleku, vykrmený proplešatělý brunet. V ruce žmoulal kvalitní klobouk smáčkнутý na placku a jeho hladce vyholený obličej rámovaly nepřírozeně velké brýle s černou kostěnou obroučkou. Druhý byl ramenatý, nazrzlý, střapatý mládenec v kostkované čepici posunuté do týla, v pestré košili, bílých pomačkaných kalhotách a černých sandálech.

První nebyl nikdo jiný než Michail Alexandrovič Berlioz, redaktor objemného literárního časopisu a předseda výboru jedné z největších moskevských literárních organizací, krátce zvané MASOLIT (Masová organizace literátů), jeho mladý průvodce pak básník Ivan Nikolajevič Potápka, píšící pod pseudonymem Bezprizorný.

Sotva zapadli do stínu nesměle rašících lip, vrhli se ze všeho nejdřív k pestře pomalovanému stánku s nápisem „Pivo, limonáda“.

Ach ano, zde musíme upozornit na první zvláštnost toho neblahého májového večera. Nejen kolem stánku, ale dokonce ani v celé aleji, která vedla souběžně s Malou Bronnou, nebylo živé duše. V době, kdy se zdálo, že člověk doslova nemůže dýchat, a kdy slunce potom, co rozžhavilo Moskvu, se kutálelo v suchém bezvlažném kouřmu kamsi za Sadový okruh, nikdo nepřišel pod lípy a nesesl si na lavičku; alej byla liduprázdná.

„Jednu minerálku,“ požádal Berlioz.

„Minerálka není,“ odsekla bůhvíproč uraženě prodavačka.

„A pivo máte?“ zasípal Bezprizorný.

„Pivo přivezou k večeru,“ odbyla ho žena.

„A co tedy máte?“ zajímal se Berlioz.

„Oranžádu, ale je teplá,“ řekla žena.

„Proboha, sem s ní!“

Oranžáda se bohatě žlutě rozpěnila a ve vzduchu to zavonělo jako v kadeřnictví. Literáti se napili a hned začali škytat. Zaplatili a uvelebili se na lavičce čelem k rybníku a zády k Malé Bronné.

Vtom se přihodila druhá zvláštnost, která se týkala výhradně Berlioze. Naráz přestal škytat, srdce se mu rozbušilo a na okamžik se kamsi propadlo. Po chvílce se vrátilo na místo, ale jako by se v něm uhnízdila jakási tupá jehla. Navíc Berlioz pocítil bezdůvodný, ale tak silný strach, že by nejraději vzal nohy na ramena a pelášil z Patriarchových rybníků.

Smutně se rozhlédl kolem; nechápal, co ho tak poděsilo. Zbledlý si utřel kapesníkem čelo a mudroval: Co se to se mnou děje? To se mi ještě nestalo. Srdce zlobí... Asi jsem přetažený... Nejspíš je nejvyšší čas na všechno se vykašlat a marš do Kislovodska...

Vtom zpozoroval, jak mu před očima houstne rozžhavený vzduch a z něho se vynořuje muž podivného vzezření, jakoby utkaný ze vzdušných par. Na malé hlavě měl posazenou žokejskou čapku a byl oblečen do krátkého průsvitného kostkovaného sáčka... Neznámý měřil sáh, ale byl úzký v ramenou a neuvěřitelně hubený, a tvářil se - uštěpačně.

Berliozův život plynul klidně a spořádaně, takže redaktor nebyl na neobyčejné jevy zvyklý. Zbledl ještě víc, vytřeštil oči a zmateně si pomyslel: Není možná!

Ale bohužel bylo to tak. Dlouhý průhledný muž se před ním kymácel ze strany na stranu a nedotýkal se přitom země. Berlioz zděšením zavřel oči. Když je znovu otevřel, viděl, že je po všem. Přelud se rozptýlil, kostkovaný chlapík zmizel a současně tupá jehla vyklouzla ze srdce.

„Fuj tajksl!“ ulevil si. „Představ si, Ivane, div mě z toho horka neranila mrtvice! Dokonce jsem měl něco jako halucinaci...“ Pokusil se o úsměv, ale jeho oči dosud vzrušeně těkaly a ruce se mu trásly. Přesto se pozvolna uklidňoval, ovíval se kapesníkem a pak prohodil veseleji: „No prosím.. .“ a pokračoval v hovoru, přerušeném pitím oranžády.

Jak se později ukázalo, rozhovor se točil kolem Ježíše Krista. Redaktor totiž požádal básníka, aby napsal velkou protináboženskou poému do příštího čísla jeho časopisu. Bezprizorný poému napsal, dokonce v rekordním čase, ale bohužel Berlioze ani v nejmenším neuspokojovala. Autor vykreslil hlavní postavu Ježíše Krista těmi nejčernějšími barvami, a přesto by měl podle redaktorova názoru celé dílo od základu přepsat. Berlioz právě pronášel obsáhlou přednášku o Ježíšovi, aby zdůraznil hlavní chybu, které se básník dopustil.

Těžko říct, co vlastně autora zradilo - snad jeho vlastní fantazie, nebo naprostá neznalost zpracovávaného tématu. Ježíš v jeho podání byl sice dokonale živý Ježíš, který kdysi žil, jenomže ovšem obdařený všemi zápornými rysy.

Berlioz se pokoušel básníkovi vstípit, že v podstatě není důležité, jaký Ježíš vlastně byl, jestli dobrý, nebo zlý, ale že jde o to dokázat, že Ježíš jako osobnost vůbec neexistoval a všechno, co se o něm vypráví, že jsou pouhé výmysly, prachobyčejný mýtus.

Musíme poznamenat, že redaktor byl člověk sčtělý a ve své přednášce se velmi obratně odvolával na starověké historiky, například na proslulého Filóna Alexandrijského nebo na Josepha Flavie, jemuž se dostalo skvělého vzdělání. Oba se nikdy ani slovem nezmínili o Ježíšově existenci. Berlioz projevil solidní erudici, když mimo jiné sdělil básníkovi, že místo v čtyřiačtyřicáté kapitole patnácté knihy slavných Tacitových Análů, kde se mluví o Ježíšově popravě, je ve skutečnosti pozdější uměle vložená vsuvka.

Básník, který to všechno slyšel poprvé, pozorně naslouchal a upíral na přítele bystré zelené oči, občas škytal a šeptem proklínal oranžádu.

„Neexistuje jediné východní náboženství,“ prohlašoval Berlioz, „kde by nebylo zvykem, aby neposkvrněná panna nepřivedla na svět boha. Když křesťané nevymysleli nic nového, stejným způsobem vytvořili svého Ježíše, který ve skutečnosti nikdy neexistoval. Myslím si, že na tenhle fakt by ses měl hlavně zaměřit...“

Jeho fistule se rozléhala v opuštěné aleji a postupně, jak redaktor vnikal do nejdlehlších končin problému, kam se mohl odvážit jen vysoce vzdělaný

člověk, který neriskoval, že si zlomí vaz, dovídal se básník stále více zajímavých a užitečných věcí, mimochodem o egyptském Osirisovi, dobrotivém bohu a synu Nebe a Země, o fénickém bohu Thammúzovi, o Mardukovi a dokonce i o méně známém hrozivém bohu Huitzilopochtlim, kterého kdysi všeobecně uctívali Aztékově v Mexiku. Právě v okamžiku, kdy Berlioz líčil, jak Aztékově hnětli z těsta figurku Huitzilopochtliho, objevil se v aleji první chodec.

Nakonec, kdy se upřímně řečeno ukázalo, že už je pozdě, různé instituce předložily materiály s popisem neznámého. Jejich konfrontace vzbuzuje nutně údiv. Tak v prvním z nich se říká, že zmíněný muž byl malé postavy, měl zlaté zuby a kulhal na pravou nohu. Ve druhém se tvrdilo, že to byl dlouhán s platinovými korunkami a že kulhal na levou nohu.

Ve třetím se lakonicky sděluje, že neměl žádné zvláštní znamení. Musíme přiznat, že ani jediný popis neodpovídá skutečnosti.

Především: popisovaný nekulhal ani na pravou, ani na levou nohu. Nebyl obr ani trpaslík, ale byl jednoduše vysoký. Co se týče zubů - vlevo měl korunky platinové, vpravo zlaté. Na sobě měl drahý šedý oblek a polobotky zahraniční výroby v barvě obleku. Dále šedý baret posazený švihácky na stranu. Pod paží svíral hůlku s černým knoflíkem v podobě hlavy pudla. Hádali byste mu něco přes čtyřicet. Trochu pokřivená ústa. Hladce vyholený. Brunet. Pravé oko černé, levé neznámo proč zelené. Obočí černé, nestejněměrně posazené. Jedním slovem - cizinec.

Když míjel lavičku, kde seděl redaktor s básníkem, pohlédl na ně úkosem, zastavil se a zničehonic usedl na sousední lavičku, vzdálenou dva kroky od našich přátel.

Němec, blesklo hlavou Berliozovi. Angličan, usoudil Bezprizorný - páni, že mu není horko v těch rukavičkách!

Cizinec přelétl očima činžáky, které vroubily do čtverce rybník. Bylo zřejmé, že tohle místo vidí poprvé a že ho zajímá. Spočinul pohledem na horních patrech, kde se v oknech oslnivě odráželo lomené slunce, které se Berliozovi nenávratně vzdalovalo. Pak pohlédl dolů, do oken zčernalých soumrakem, čemusi

se pohrdavě usmál, přimhouřil oči, složil ruce na knoflík hole a opřel si o ně bradu.

„Víš, Ivane,“ vedl dále svou Berlioz, „například výstižně a satiricky jsi zachytil narození Ježíše, syna božího, ale vtip je v tom, že už před Kristem se narodila celá řada božích synů, kupříkladu fénický Adónis, frygický Attis nebo perský Mithra. Stručně řečeno, nikdo z nich se nenarodil a nikdy nežil, ani Ježíš. Chtělo by to, abys místo narození nebo dejme tomu příchodu tří mudrců odhalil nesmyslné zprávy o jejich příchodu. Z tvého podání vyplývá, že Ježíš se skutečně narodil!“

Bezprizorný se pokoušel zbavit vyčerpávající škytavky, zadržel dech, ale výsledkem bylo, že se rozškytal ještě silněji a hlasitěji. Berlioz se zarazil, protože cizinec vstal a zamířil k nim. Oba na něj udiveně pohlédli.

„Promiňte, prosím,“ spustil příchozí s cizím přízvukem, ale nekomolil slova, „že se neznáme, a přesto si dovoluji... Ale předmět vaší učené disputace je natolik zajímavý, že...“

Přitom zdvořile smekl baret. Naším přátelům nezbývalo než vstát a uklonit se.

Ne, bude to spíš Francouz... napadlo Berlioze.

Polák, usoudil Bezprizorný.

Dodejme, že se básníkovi cizinec od počátku ani trochu nezamlouval, zatímco Berliozovi se líbil, nebo spíš, řekněme... ho zaujal.

„Dovolíte, abych si přisedl?“ zeptal se zdvořile neznámý a přátelé mu bezděčně uvolnili místo. Příchozí obratně vklouzl doprostřed mezi ně a okamžitě se vmísil do hovoru.

„Pokud jsem se nepřeslechl, ráčil jste tvrdit, že Ježíš neexistoval?“ zeptal se a upřel na Berlioze levé, zelené oko.

„Ne, slyšel jste dobře,“ ujistil ho tázaný vybraně, „opravdu jsem to tvrdil.“

„Neobyčejně zajímavé!“ zvolal cizinec.

Co ksakru chce? přemítal Bezprizorný a zamračil se.

„A vy jste souhlasil se svým společníkem?“ vyzvídal neznámý a obrátil se vpravo k básníkovi.

„Jsem pro všema desíti!“ přisvědčil Bezprizorný. Rád se vyjadřoval originálně a přitom obrazně.

„Neuvěřitelné!“ zvolal nezvaný společník, bůhvíproč se kradí rozhlédl kolem a pak pokračoval přidušeně: „Promiňte, že se vtírám do vaší společnosti, ale pokud jsem dobře rozuměl, vy dokonce nevěříte ani v Boha?“ Zatvářil se polekaně a dodal: „Přisahám, nikomu to neprozradím!“

„Správně, nevěříme,“ přikývl Berlioz a pousmál se nelíčenému zděšení cizího turisty, „ale o tom můžeme mluvit naprosto svobodně.“

Neznámý se zvrátil na opěradlo lavičky a zeptal se, vlastně spíš zvědavě vypísl:

„Vy jste ateisti?“

„Ano, jsme ateisti,“ přisvědčil s úsměvem Berlioz a Bezprizorný si vztekle pomyslel: Ten se na nás přilepil, panák jeden!

„To je báječné!“ vykřikl podivný cizinec, vrtěl hlavou a střídavě si je prohlížel.

„V naší zemi ateismus nikoho nepřekvapuje,“ vysvětloval s diplomatickou zdvořilostí Berlioz. „Většina našeho obyvatelstva dávno uvědoměle přestala věřit báchorkám o Bohu.“

Neznámý provedl nečekaný kousek: vstal a stiskl překvapenému redaktorovi ruku se slovy:

„Dovolte, abych vám z celého srdce poděkoval!“

„Za co mu děkujete?“ zeptal se Bezprizorný a zamrkal.

„Za velmi důležitou informaci, která mě jako turistu neobyčejně zajímá,“ vysvětloval podivínský cizinec a významně vztyčil ukazovák.

Tato důležitá informace zřejmě na něj opravdu silně zapůsobila, protože polekanýma očima znovu propátral okolní činžáky, jako by se obával, že v každém okně uvidí jednoho ateistu.

Ne, to není Angličan, usoudil Berlioz a Bezprizorný si v duchu řekl: Zajímalo by mě, kde se takhle pocvičil v ruštině! - a znovu se zakabonil.

„Ale smím se vás zeptat,“ pokračoval po chvilce neklidného uvažování cizí host, „co potom s důkazy o boží existenci, kterých je, jak známo, rovných pět?“

„Ani jeden z nich bohužel není věrohodný a lidstvo už je dávno založilo do archívu. Uznejte, že v myšlenkové sféře nemůže existovat ani jediný důkaz o tom, že Bůh je,“ odpověděl s politováním Berlioz.

„Bravo!“ zvolal cizinec. „Bravo! Právě jste doslova opakoval názor všetečného starce Immanuela. Ale víte, co je zvláštní? Že do kořene vyvrátil všech pět důkazů a potom, jako by se chtěl vysmát sám sobě, vytvořil vlastní šestý důkaz.“

„Důkaz Kantův,“ namítl vzdělaný redaktor a pousmál se, „taky není přesvědčivý. Ne nadarmo Schiller prohlašoval, že Kantovy názory na tuto otázku mohou uspokojit pouze otroky, a Strauss se tomu jeho důkazu jednoduše smál.“

Berlioz mluvil a přitom horečně přemýšlel: Kdo to jenom je? A jak to, že mluví tak dokonale rusky?

„Toho Kanta bych za takové důkazy posadil na tři roky do Solovek!“ plácl nečekaně Ivan.

„Ivane!“ šeptl rozpačitě Berlioz.

Ale návrh, aby Kant byl dopraven do Solovek, cizince ani v nejmenším nepřekvapil. Naopak ho nadchl.

„Správně, správně!“ vykřikl emfaticky a zablýskl levým, zeleným okem, obráceným k Berliozovi. „Tam by patřil! Povídám mu tenkrát při snídani: „Profesore, vykoumal jste něco náramně složitého. Jak myslíte, možná že to je chytré, ale nikdo tomu nebude rozumět. Vysmějou se vám.“

Berlioz vykulil oči. - Při snídani... Kantovi? Co to žvaní? prolétlo mu hlavou.

„Nicméně, víte,“ pokračoval cizinec, kterého ani v nejmenším nepřivedl do rozpaků Berliozův údiv, a obrátil se k básníkovi, „odvézt ho do Solovek nepřipadá

v úvahu, protože on sám už víc jak sto let přebývá na jiných, značně vzdálenějších místech, než jsou Solovky, odkud není návratu.“

„Škoda!“ popichoval básník.

„Také toho velice lituji,“ ujistil ho neznámý, šlehl po něm pohledem a pokračoval: „Znepokojuje mě jedna otázka: jestliže Bůh neexistuje, kdo tedy, ptám se, řídí životy lidí a vůbec koloběh věcí pozemských?“

„Člověk sám to řídí,“ vyhrkl nasupeně Bezprizorný na tuhle, abych pravdu řekl, dosti zapeklitou otázku.

„Promiňte,“ mírně namítal neznámý, „ale k tomu, aby člověk mohl něco řídit, musí mít přesný plán na určitou minimální dobu. Smím se vás zeptat, jak člověk může něco spravovat, jestliže je zbaven možnosti sestavit plán dokonce i na tak směšně krátkou dobu, jako je například tisíc let, a dokonce vám nemůže ani spolehlivě říct, co se s ním stane druhý den?“

Vážně,“ a obrátil se k Berliozovi, „představte si, že kupříkladu vy sám začnete něco řídit, dávat příkazy sobě i jiným a vůbec, abych tak řekl, začnete tomu přicházet na chuť, a najednou... hm... hm... najednou u vás propukne rakovina plic... “ Při těch slovech se sladce usmál, jako by ho myšlenka na rakovinu plic bůhvíjak těšila, „ano, ano, rakovina...“, zamžoural očima jako kocour a opakoval to zvučné slovo, „a bác, jste vyřízený. Lidi vás přestanou zajímat a budete se starat jenom sám o sebe. Vaši nejbližší vám lžou. Vycítíte, že něco není v pořádku, poběžíte k učeným doktorům, potom k šarlatánům, a možná dokonce i ke kartárce. První, druhé i třetí je naprosto nesmyslné, sám to dobře víte. Všechno nakonec skončí tragicky: ten, kdo si ještě nedávno myslel, že něco řídí, leží najednou nehybně v dřevěné bedně, a když lidé kolem vidí, že už není takový člověk k ničemu, jednoduše ho spálí v peci.

Stávají se i horší věci: někdo se třeba chystá do Kislovodska,“ a cizinec na Berlioze spiklenecky zamrkal, „zdálo by se, že to ani nestojí za řeč, ale nakonec z toho sejde, protože náš hrdina neznámo proč uklouzne a spadne pod tramvaj! Chcete snad tvrdit, že to udělal z vlastní vůle? Není správnější si pomyslet, že se to stalo z vůle někoho zcela jiného?“ A rozesmál se podivným smíchem.

Redaktor pozorně vyslechl nepříjemné vyprávění o rakovině a tramvaji, a začaly ho trápit neklidné myšlenky. Tohle není cizinec... - přemítal - divné individuum... ale dovolte, kdo je to vlastně?

„Vidím, že chcete kouřit?“ oslovil nečekaně neznámý Bezprizorného.
„Jakou značku máte nejraději?“

„Vy máte různé značky?“ soukal ze sebe zachmuřeně básník, kterému právě došly cigarety.

„Jakou značku máte nejraději?“ opakoval neznámý.

„Domoviny,“ odsekl vztekle Bezprizorný.

Cizinec okamžitě vytáhl z kapsy pouzdro a nabídl mu se slovy: „Prosím. Domovina.“

Redaktora a básníka tolik nepřekvapilo, že jsou v pouzdře právě domoviny, ale spíš je udivilo samo pouzdro z ryzího zlata nezvyklých rozměrů. Při otvírání se na víčku namodrale a bíle zableskl brilantový trojúhelník.

Každý z našich literátů si pomyslel něco jiného. Berlioz: Ne, přece jen to je cizinec! Bezprizorný: Čert aby ho vzal!

Básník i majitel pouzdra si zapálili a nekuřák Berlioz odmítl. Nejlíp bude, když mu namítnu - sestavoval si v duchu svou řeč – že člověk je smrtelný, to nikdo nepopírá. Ale podstata tkví v tom...

Dřív než to stačil vyslovit, cizinec začal sám:

„Ano, člověk je smrtelný, ale to by ještě nebylo tak velké neštěstí. Horší je, že ho smrt někdy zaskočí, v tom je ten háček. Tudíž nikdo nemůže s jistotou vědět, co ho čeká dnes večer.“

Jak nesmyslně staví otázku... napadlo Berlioze a namítl:

„To už je trochu přehnané. Například já vím víceméně přesně, co mě dnes večer čeká. Samosebou, kdybych šel po Bronné a spadla mi na hlavu cihla...“

„Jenomže cihla,“ přerušil ho přísně neznámý, „jen tak pronic zanic nikdy nikomu na hlavu nespadne. A vůbec, ujišťuji vás, že cihla vám v žádném případě nehrozí. Vy zemřete jinou smrtí.“

„Možná že víte, jakou...“ vyptával se Berlioz s pochopitelnou ironií a cítil, že se nechává vtáhnout do jakési skutečně nezapné debaty. „Můžete mi to prozradit?“

„Milerád,“ souhlasil neznámý, změřil si ho pátravým pohledem, jako by se mu chystal šít oblek, procedil mezi zuby něco jako: „Jeden, dva... Merkur v druhém domě... měsíc zapadl... šest... neštěstí... večer... sedm...“ a pak hlasitě a radostně oznámil: „Uříznou vám hlavu!“

Bezprizorný divoce a vztekle vypouklil oči na opovázlivého cizince a redaktor se zeptal s křivým úsměvem:

„A kdo mi uřízne hlavu? Nepřátelé? Interventi?“

„Nikoliv,“ uklidnil ho neznámý, „ruská žena, komsomolka.“ „Hm...“ zahýkal Berlioz, rozladěný nemístným vtipem, „ale to je málo pravděpodobné, odpusťte.“

„Já rovněž prosím za odpuštění,“ omlouval se cizinec, „ale už je to tak. Ach ano, rád bych se vás zeptal, co hodláte dělat dnes večer. Jestli to není tajemství ...“

„Vůbec ne. Teď zaběhnu domů do Sadové ulice. V deset hodin večer je v MASOLITu zasedání, které řídím.“

„To se nestane,“ odporoval energicky cizinec.

„A pročpak?“

„Protože,“ vysvětloval záhadný společník a přimhouřenýma očima vzhledl na oblohu, kde nehlučně kroužili černí ptáci v předtuše večerního ochlazení, „protože Anuška koupila slunečnicový olej, a nejen to, dokonce už ho rozlila. Tudíž se zasedání nekoná.“

Po těch slovech pochopitelně zavládlo pod lipami mlčení. „Račte prominout,“ začal po chvíli Berlioz a pošilhával po neznámém, který pletl páté přes deváté, „co s tím má co dělat slunečnicový olej. .. a nějaká Anuška?“

„Asi tolik...“ vmísil se náhle do hovoru Bezprizorný, který se zřejmě rozhodl vyhlásit cizinci válku, a dodal: „Nebyl jste náhodou někdy v nervovém sanatoriu, občane?“

„Ivane!“ okřikl ho tiše redaktor.

Ale neznámý se ani trochu neurazil, naopak se rozpustile rozesmál.

„Byl, a ne jednou!“ řehtal se nahlas a přitom pokukoval po básníkovi jedním okem, které zůstalo vážné. „Kde já všude nebyl! Škoda jen, že jsem se už nestačil zeptat profesora, co je to schizofrenie. Takže se ho laskavě zeptejte sám, Ivane Nikolajeviči!“

„Odkud znáte moje jméno?“

„Prosím vás, kdo by vás neznal?“ Cizinec vytáhl z kapsy včerejší číslo žurnálu Litěraturnaja gazeta a básník zahlédl hned na první straně svůj portrét a pod ním vlastní verše. Jenže včera by mu takový důkaz slávy a popularity zalichotil, ale teď ne.

„Promiňte,“ řekl a začervenál se, „můžete chvilku počkat? Rád bych řekl svému příteli několik slov.“

„Ó prosím, s radostí!“ zvolal neznámý. „Tady pod lipami je tak příjemně a já ostatně nikam nespěchám.“

„Podívej, Mišo,“ špitál básník, když odvedl Berlioze stranou, „tohle není žádný turista, ale špión. Nejspíš nastrčený ruský emigrant, kterého k nám poslali. Požádej ho, ať ti ukáže doklady, nebo pláchne...“

„Myslíš?“ zašeptal poplašený Berlioz a usoudil: Má pravdu...

„Věř mi,“ zasyčel mu Bezprizorný do ucha, „dělá ze sebe hlupáka, aby z nás něco vytáhl. Slyšels, jak mluví rusky,“ a zašilhal na lavičku, aby neznámý náhodou nefrnkl. „Pojď, zadržíme ho, nebo nám zmizí...“

A vlekl Berlioze za ruku k lavičce.

Cizinec už nesesedl, ale stál, a v ruce držel knížku vázanou v temně šedé kůži, objemnou obálku z kvalitního papíru a navštívenku.

„Promiňte, že jsem se v zápalu naší debaty zapomněl představit: Tady je moje navštívenka, pas a pozvání do Moskvy na konzultaci,“ pronesl významně a probodával oba literáty očima.

Ti zrozpačitěli. Holomek, slyšel nás... napadlo Berlioze a zdvořilým gestem vysvětloval, že cizinec nemusí předkládat doklady. Zatímco mu je neznámý strkal

pod nos, básník zahlédl na navštívence latinkou psané slovo „profesor“ a počáteční písmeno příjmení - W.

„Těší nás,“ mumlal rozpačitě redaktor a cizinec zastrčil doklady do kapsy.

Tím se znovu navázal hovor a všichni tři usedli na lavičku. „Vy jste k nám pozván na konzultaci, profesore?“ zeptal se Berlioz.

„Ano.“

„Jste Němec?“ zajímal se Bezprizorný.

„Myslíte jako já?“ opětoval profesor otázku a zamyslel se. „Dejme tomu...,“ dodal.

„Umíte dobře rusky,“ poznamenal Bezprizorný.

„Jsem vůbec polyglot a znám celou řadu jazyků,“ vykládal profesor.

„A v jakém oboru pracujete?“ zeptal se Berlioz.

„Jsem specialista na černou magii.“

Tumáš! hrklo v Berliozovi.

„A... a... to vás pozvali... jako odborníka na černou magii?“ zeptal se zajímavě.

Profesor přisvědčil a dodal na vysvětlenou:

„Ve zdejší státní knihovně byly objeveny původní rukopisy kouzelníka Herberta z Aurillacu z desátého století. Chtějí po mně, abych je rozluštil. Jsem jediný odborník svého druhu na světě.“

„A ták! Vy jste historik?“ zeptal se uctivě Berlioz a značně se mu ulehčilo.

Vědec přikývl a dodal záhadně:

„Dnes večer dojde na Patriarchových rybnících k zajímavé příhodě.“

Redaktor i básník se znovu podivili. Profesor je posuňkem vybídl, aby se k němu sklonili, a zašeptal:

„Pamatujte si, že Ježíš existoval.“

„Víte, profesore,“ usmál se nuceně Berlioz, „vážíme si vašich obrovských znalostí, ale máme na tuto otázku jiný názor.“

„K tomu nepotřebujete žádný názor,“ odpověděl záhadný profesor, „zkrátka Ježíš existoval a basta.“

„To by vyžadovalo nějaký důkaz,“ namítl Berlioz.

„Žádný důkaz,“ skočil mu do řeči profesor a začal tlumeně vyprávět, přičemž cizí přízvuk záhadně zmizel. „Všecko je náramně jednoduché: Čtrnáctého dne jarního měsíce nísánu kráčel časně zrána hřmotným vojenským krokem po kryté kolonádě mezi dvěma křídly paláce Heroda Velikého...”

2. PILÁT PONTSKÝ

Čtrnáctého dne jarního měsíce nísánu kráčel časně zrána hřmotným vojenským krokem po kryté kolonádě mezi dvěma křídly paláce Heroda Velikého správce Judeje Pilát Pontský v bílém plášti s purpurovou podšívkou.

Ze všeho na světě nejvíce nenáviděl vůni růžového oleje. A dnes všechno předpovídalo špatný den, protože tahle vůně pronásledovala prokurátora od božího rána.

Měl pocit, že odporný růžový zápach vydechují přímo cypřiše a palmy v zahradách paláce a že se mísí s pachem kožené výstroje i potem vojáků legie.

Od zadních křídel paláce, kde se utábořila 1. kohorta Dvanácté bleskové legie, která přišla spolu s ním do Jeruzaléma, se táhl přes horní otevřenou terasu kouř, a v nahořklém dýmu, který prozrazoval, že kuchaři v centuriích se dali do díla, Pilát zřetelně rozpoznával mastný růžový zápach.

Ó bohové, za co mě trestáte? Ano, je to bezpochyby zase ta nevyhléditelná, hrozná nemoc... hemikranie... co při ní bolí polovina hlavy... Není proti ní léku ani záchrany... zkusím neotáčet hlavu...

Na mozaikové podlaze u fontány už stálo připravené křeslo. Prokurátor se neohlížel vpravo ani vlevo, těžce dopadl do křesla a natáhl ruku stranou. Tajemník do ní uctivě vložil pergamenový svitek. Pilát s bolestivou grimasou zběžně, úkosem prolétl napsané, vrátil svitek tajemníkovi a těžce ze sebe vypravil:

„Vyšetřovanec z Galileje? Poslali jste ten případ tetrarchovi?“

„Poslali, vladaři,“ přisvědčil tajemník.

„A on?“

„Odmítl případ uzavřít a žádá, abys potvrdil rozsudek smrti, vyneseny synedriem,“ vysvětloval tajemník.

Prokurátorovi škublo v tváři a prikázal tiše: „Předved'te obžalovaného.“

Ale to už stráž přiváděla z otevřené terasy na kolonádu asi sedmadvacetiletého muže a postrčila ho před vladařovo křeslo. Obžalovaný měl na sobě starý potrháný modrý chitón, hlavu ovázanou bílou rouškou, kolem čela

ovinutý řemínek, ruce svázané za zády, pod levým okem velkou modřinu a v koutku úst se mu černala stružka zaschlé krve. Pozoroval vladaře s neklidnou zvědavostí.

Pilát chvíli mlčel a pak se tiše otázel aramejsky:

„To ty jsi vyzýval lid, aby zbořil jeruzalémský chrám?“ Přitom seděl nehybně jako socha a jen slabě pohyboval rty. Báł se pohnout hlavou, kterou rozpalovala ďábelská bolest...

Viník se svázanýma rukama se poněkud naklonil dopředu a ujišťoval:

„Věř mi, dobrý člověče...“

Ale prokurátor ho přerušil, aniž seabemín zvýšil hlas či změnil pózu:

„Ty mě oslovuješ -dobrý člověče-? Jsi na omylu. Po celém Jeruzalémě si šeptají, že jsem sveřepý netvor, a mají pravdu.“ Poté stejně monotónně dodal:

„Centurion Krysobijce ke mně!“

Všem připadalo, že se na kolonádě náhle setmělo, když velitel první centurie Marek zvaný Krysobijce stanul před Pilátem. Byl o hlavu vyšší než největší voják legie a jeho rozložitá ramena zcela zastínila vycházející slunce.

Vladař oslovil centuriona latinsky:

„Tenhle zločinec mi říká -dobrý člověče-. Odved' ho a vysvětli mu, jak se mnou má mluvit. Ale nezmrzač ho.“

Všichni, až na nehybného Piláta, provázeli pohledem Krysobijce, který pokynem ruky vybídl odsouzence, aby ho následoval. Marek byl pro svou vysokou postavu ostatně vždycky předmětem pozornosti, ať se objevil kdekoli. Ty, kdo ho viděli poprvé, upoutalo, jak má zohavenou tvář: nos mu kdysi rozplácl germánský kyj.

Po mozaikové podlaze zaduněly těžké kroky jeho sandálů. Spoutaný ho beze slova následoval. Mezi sloupovím zavládlo ticho, přerušované jen vrkáním holubů na terase a lahodnou, tajemnou písni vodotrysku.

Prokurátor by s chutí vstal, nastavil spánek chladivému proudu a zůstal tak strnule stát, ačkoli věděl, že ani to mu nevyžene bolest z hlavy.

Zatím Krysobijce odvedl vězně z kolonády do zahrady, vytrhl vojákoví, který stál u podstavce bronzové sochy, z ruky dŕtky, zlehka se rozpřáhl a švihl vězně po zádech. Počínal si lehce a nedbale, ale přesto bičovaný po první ráně klesl na zem jak podřátý, zalpal po vzduchu, zbledl a v jeho očích se objevil nepřítelný výraz.

Centurio ho zvedl levou rukou jako pírko, postavil na nohy a zahuhňal zkomolenou aramejštinou:

„Římského prokurátora se sluší oslovovat vladaři. Nemluvit, když nejsi tázán. Stát, ani se nehnout. Rozuměls? Nebo chceš ještě jednu ránu?“

Vězeň zavrával, ale pak se s námahou ovládl, tváře mu zružověly, zhluboka vydechl a odpověděl chraplavě:

„Rozuměl. Nebij mě.“

Netrvalo dlouho a stanul před prokurátorem. Ozval se bolestí zesláblý hlas:

„Jméno?“

„Moje?“ vyhrkl vyšetřovaný a usilovně, celou bytostí se snažil odpovídat správně, aby zase nevzbudil nevoli.

Pilát řekl přidušeně:

„Svoje jméno znám. Nedělej se hloupějším, než jsi. Chci slyšet tvoje jméno.“

„Ješua,“ vyrazil ze sebe spoutaný.

„Máš nějaké příjmení?“

„Ha-Nocri.“

„Odkud pocházíš?“

„Z Gamaly,“ odpovídal vězeň a pokynul hlavou vpravo, na sever, kde v dálce leželo město Gamala.

„Z jakého jsi rodu?“

„To přesně nevím,“ vysvětloval překotně, „nepamatuju se na své rodiče. Lidé tvrdí, že můj otec pocházel ze Sýrie...“

„Kde se zdržuješ?“

„Nemám stálý příbytek,“ odpověděl nesměle muž. „Putuju od města k městu.“

„Krátkce a dobře, jsi tulák,“ poučoval ho prokurátor a ptal se dál:

„Máš nějaké příbuzné?“

„Nemám nikoho. Jsem sám na celém světě.“

„Umíš číst a psát?“

„Umím.“

„Znáš nějaký jiný jazyk kromě aramejštiny?“

„Znám. Řecký.“

Opuchlé víčko se nadzvedlo a oko zamlžené bolestí se upřelo na vězně. Druhé zůstalo zavřené. Pilát se tázal řecky:

„Tak to ty jsi chtěl zbořit chrám a vyzýval k tomu lid?“

Vězeň ožil, oči ztratily ustrašený výraz a odpověděl řecky:

„Já, dob...,“ v očích se mu kmitlo zděšení, že se málem překl, „já, vladaři, jsem nikdy neměl v úmyslu zbořit chrám a nikoho jsem nevyzýval k tak nesmyslnému činu.“

Tajemník, který se hrbil nad nízkým stolkem a zapisoval výpovědi, se zatvářil udiveně. Dokonce pozvedl hlavu, ale hned se zase sklonil nad pergamenem.

„Do města utíká před svátky spousta všelijakých lidí. Jsou mezi nimi kouzelníci, astrologové, proroci i vrahové,“ pronášel monotónně Pilát. „A najdou se mezi nimi i lháři. Ty jsi například lhář. Tady stojí černé na bílém: vyzýval lid, aby zbořil chrám. To je výpověď svědků.“

„Tihle dobří lidé,“ spustil vězeň a kvapně dodal, „vladaři... z pouhé nevědomosti popletli všecko, co jsem hlásal! A obávám se, že podobné matení pojmů potrvá ještě dlouho. Všecko pochází z toho, že on chybně zaznamenával má slova.“

Zavládlo mlčení. Teď už se obě oči zkalené bolestí těžce upíraly na vyšetřovaného.

„Naposledy tě varuji: přestaň se vydávat za blázna, buřiči,“ pokračoval Pilát měkce a nevzrušeně. „Záznamů o tobě moc nemáme, ale i ta troška stačí, abys byl ukřižován.“

„Ne, opravdu, vladaři,“ vězeň se snažil mluvit co nejpřesvědčivěji, „chodí za mnou jeden s kozlím pergamenem a píše a píše. Jednou jsem mu nahlédl přes rameno a zhrozil jsem se! Ani slovo z toho, co bylo napsáno, jsem nevyřkl. Žádal jsem ho: -Prosím tě snažně, spal ten svůj pergamen!-, ale vytrhl mi ho z ruky a utekl.“

„Co to bylo za člověka?“ zeptal se štitivě Pilát a přejel si rukou spánek.

„Jistý Matouš zvaný Lévi,“ povzbuzen vykládal spoutaný. „Býval výběrčím daní. Setkali jsme se poprvé na cestě do Bethafagy, v místě, kde fíkový háj vybíhá do ostrého úhlu, a dali jsme se do řeči. Nejdřív se mnou jednal nevlídně, a dokonce mě urážel, totiž domníval se, že mě uráží, když mě nazývá psem,“ usmál se. „Já však na tom zvířeti neshledávám nic špatného a to slovo mě neurazí.“

Tajemník přestal zapisovat a potají vrhl překvapený pohled nikoli na vězně, ale na vladaře.

„... Když mě pak vyslechl, zjhl,“ pokračoval Ješua. „A nakonec zahodil peníze na cestu a prohlásil, že půjde se mnou od města k městu...“

Pilát se ušklíbl na půl úst, vycenil žluté zuby a obrátil se k tajemníkovi:

„Ó, tohle město Jeruzalém! Co tady člověk neuslyší! Výběrčí daní zahodí peníze na cestu...“

Tajemník nevěděl, jak má odpovědět, a proto považoval za nutné opětovat Pilátův úsměv.

„Prohlásil, že peníze od té chvíle nadosmrti nenávidí,“ vysvětloval Ješua Matoušovo podivné chování a dodal: „A nyní mě provází na mé pouti.“

Prokurátor pohlédl se strnulým úšklebkem na zatčeného a pak na slunce, které neúprosně stoupalo nad sochami koní na hipodromu, jenž ležel daleko vpravo dole. V návalu bolesti ho napadlo, že by bylo nejjednodušší vyhnat toho podivného buřice z kolonády - stačilo přece pronést pouhá dvě slova: „Ukřižujte

ho!“ Pak by okamžitě odvolal doprovodný oddíl a sám se uchýlil do vnitřních komnat paláce, nařídil, aby zatáhli závěsy, a svalil se na lůžko, požádal o trochu studené vody, zavolal naříkavě psa Banga a postěžoval si mu na hemikranii. Pak se mu v rozbolavělé hlavě mihla lákavá myšlenka na jed.

Pozoroval zkaleným zrakem vězně a chvíli mlčel, jako by se bolestně snažil rozpomenout, proč před ním v ranním nemilosrdném jeruzalémském slunečním žáru stojí tenhle člověk s obličejem zohaveným od ran, a jaké zbytečné otázky mu ještě musí položit.

„Matouš Lévi?“ zeptal se polohlasně a zavřel oči.

„Ano, Matouš Lévi,“ dolehl k němu jasný, trýznivý hlas.

„A co jsi tedy kázal o chrámu davům na tržišti?“

Hlas, který bodal Piláta do spánků a působil mu nevýslovnou bolest, vysvětloval:

„Prohlašoval jsem, vladaři, že padne chrám staré víry a povstane nový chrám pravdy. Užil jsem toho příměru, aby mi porozuměli.“

„Jakým právem ty, poslední tulák, popouzíš lid ke vzpouře tím, že jim vykládáš o pravdě, o které nemáš ani ponětí? Co je podle tebe pravda?“

Vtom prokurátorovi blesklo hlavou: Ó bohové! Proč se vyptávám u soudu na takové zbytečné věci... Rozum už mi vypovídá poslušnost... A znovu se mu zjevila číše naplněná tmavou tekutinou. Jed, jed...

Vtom k němu dolehla slova:

„Především je pravda, že tě bolí hlava tak silně, až pomýšlíš malověrně na smrt. Nejenže nejsi schopen se mnou mluvit, ale dokonce ti činí potíže dívat se na mě. Bezděčně ti připadám jako tvůj trýznitel, a to mě mrzí. Nejsi v tuto chvíli s to logicky uvažovat a netoužíš po ničem jiném, než aby přišel tvůj pes, podle všeho jediná bytost na světě, která je ti blízká. Ale neboj se, trápení ustane, hlava tě přestane bolet.“

Tajemník vytřeštil na obžalovaného oči a nedopsal poslední slovo.

Pilát vzhlédl na Ješuu trpitelským pohledem a zpozoroval, že slunce už stojí téměř kolmo nad hipodromem a že jeden paprsek zabloudil mezi sloupoví a plazí se k sešlapaným sandálům vězně, který před ním ustupuje.

Povstal, sevřel si rukama spánky a na jeho vyholeném, zažloutlém obličeji se objevil zděšený výraz. Okamžitě se ale ovládl a znovu klesl do křesla.

Zatčený mluvil dál, ale tajemník už nic nezapisoval a jen s krkem nataženým jako husa hltal každé slovo.

„Vidíš, už je dobře,“ pokračoval Ješua a hleděl účastně na Piláta, „jsem tomu nesmírně rád. Jestli ti smím radit, vladaři, měl bys na čas opustit palác a vyjít si do okolí, třeba do zahrad na hoře Olivetské. Bouře se přizene...,“ otočil se a přimhouřil oči proti slunci, „později, kvečeru. Taková procházka by ti velice prospěla a já bych tě s radostí doprovázel. Napadly mě nové myšlenky, které by tě možná mohly zajímat. Rád bych je s tebou sdílel, působíš dojmem výjimečně chytrého člověka.“

Tajemník smrtelně zbledl a upustil svitek pod stůl.

„Celé neštěstí je v tom,“ pokračoval vězeň a nikdo se ho neodvážil okřiknout, „že se příliš uzavíráš do sebe a že jsi nenávratně ztratil víru v lidi. Ale uznej, nemůžeš přece veškerou náklonnost věnovat psovi. O mnoho v životě se ochuzuješ, vladaři!“ A dokonce se osmělil pousmát.

Tajemník v tu chvíli horečně přemítal, má-li věřit svým uším, nebo ne. Ale nakonec uvěřil. Snažil se alespoň představit si, v jaké bizarní formě vzplane po téhle neslýchané drzosti hněv vznětlivého správce Judeje.

Co však následovalo, tajemníka ohromilo, třebaže Piláta dobře znal.

Prokurátorův ztrhaný hlas pronesl chraplavě latinsky:

„Rozvažte mu ruce.“

Jeden ze strážných poklepal kopím na podlahu, předal je druhému, přistoupil k zatčenému a sňal mu pouta. Tajemník zvedl spadlý svitek a umínil si prozatím nic nezapisovat a ničemu se nedívat.

„Přiznej se,“ otázal se tiše Pilát, „že jsi věhlasný lékař?“

„Nikoli, vladaři, nejsem lékař,“ zavrtěl hlavou vězeň a radostně si mnul zrudlá, opuchlá a pomačkaná zápěstí.

Pilát si změřil obžalovaného těžkým pohledem zpod víček. Oči se mu vyjasnily a bleskly v nich známé jiskry.

„Zapomněl jsem se tě zeptat,“ řekl, „možná že umíš také latinsky?“

„Ano, umím,“ přikývl vězeň.

Vladařovy popelavé tváře získaly zase barvu a Pilát se otázal latinsky:

„Jak jsi poznal, že jsem chtěl zavolat psa?“

„To je velmi jednoduché,“ vysvětloval latinsky Ješua, „přejížděl jsi rukou sem a tam,“ a napodobil prokurátorovo gesto, „jako bys chtěl hladit psa, zatímco tvoje rty...“

„Máš pravdu,“ souhlasil Pilát.

Oba se odmlčeli. Pak se správce zeptal řecky: „Jsi tedy lékař?“

„Ne, ne,“ ujišťoval ho překotně viník. „Věř mi, nejsem lékař.“

„Dobrá, chceš-li to udržet v tajnosti, dělej, jak se ti líbí. S tvým případem to přímo nesouvisí. Ty tedy tvrdíš, že jsi nevyzýval lid, aby zbořil... zapálil nebo jinak zničil chrám?“

„Opakuji, vladaři, že jsem nikoho k podobným věcem nevyzýval. Cožpak se podobám bláznů?“

„Ne, nepodobáš se bláznů,“ odpověděl tiše prokurátor a zlověstně se usmál.

„Přísahej, že jsi to neučinil.“

„Na co si přeješ, abych přísahal?“ zajímal se živě vězeň, zbavený pout.

„Přísahej třeba na svůj život,“ navrhoval správce, „to se zrovna hodí. Tvůj život beztak visí na vlásku.“

„Domníváš se snad, vladaři, že ses o to přičinil i ty?“ otázal se Ješua.

„Jestliže ano, hrubě se mýlíš.“

Pilát sebou škubl a procedil mezi zuby:

„V každém případě mohu ten vlasek přetřhnout.“

„I v tom se mylíš,“ namítl obžalovaný s mírným úsměvem a zaclonil si rukou tvář před sluncem. „Přiznej si alespoň, že přetrhout ten vlásek může jen ten, kdo se o to přičinil.“

„Budiž,“ usmál se Pilát, „nyní chápu, proč ti různí jeruzalémští zevlouni a zahaleči chodili v patách. Nevím sice, kdo ti brousil jazyk, ale nabroušený ho máš dobře. Mimochodem, je pravda, žeš vjel do Jeruzaléma Suvajskou branou na mezku, provázen zástupem chudiny, která tě vítala jako proroka?“ a ukázal na pergamenový svitek.

Obžalovaný na něj nechápavě pohlédl.

„Nemám žádného mezka, vladaři,“ hájil se. „Přišel jsem do Jeruzaléma skutečně Suvajskou branou, ale pěšky, provázel mě samotný Matouš zvaný Lévi a nikdo mě nevítal, protože mě toho času v Jeruzalémě nikdo neznal.“

„A neznáš řečeného Dismase, Gestase a Bar-Rabbana?“ pokračoval prokurátor a nespouštěl oči z obžalovaného.

„Neznám ty dobré lidi,“ odpověděl Ješua.

„Mluvíš pravdu?“

„Mluvím čistou pravdu, vladaři.“

„A teď mi vylož, proč říkáš každému -dobrý člověče-? To tak nazýváš všechny bez rozdílu?“

„Všecky,“ přisvědčil vězeň. „Na světě nejsou zlí lidé.“

„To slyším poprvé,“ pousmál se Pilát, „možná že znám málo život... Tohle nemusíš zapisovat,“ otočil se k tajemníkovi, který beztak nic nezapisoval, a pokračoval, obrácen k Ješuoovi: „Tos vyčetl v řecké knize?“

„Nikoli, vladaři, k tomu jsem dospěl vlastním rozumem.“

„A v tom spočívá tvé učení?“

„Ano, vladaři.“

„Dejme tomu centurio Marek zvaný Krysobijce... To je podle tebe také dobrý člověk?“

„Ovšem,“ přitakal obžalovaný. „Pravda, je nešťastný. Od té doby, co ho jiní zohavili, stal se z něho krutý a bezcitný člověk. Zajímalo by mě, kdo ho tak zmrzačil.“

„To ti mohu povědět,“ prohlásil Pilát, „odehrálo se to před mýma očima. Dobří lidé se na něj sesypali jako psi na kořist. Germáni ho popadli za krk, za ruce a za nohy. Pěší manipul padl do léčky, a kdyby z boku nezasáhl jezdecký oddíl pod mým velením, tak bys dnes, filozofe, s Krysobijcem nerozmlouval. To se odehrálo za bitvy v Dívčím údolí.“

„Kdybys si s ním tak mohl popovídat,“ prohlásil toužebně vězeň. „Jsem si jist, že by se změnil.“

„Soudím,“ ozval se Pilát, „že by velitele legie pramálo potěšilo, kdyby tě napadlo besedovat s některým z jeho důstojníků nebo vojáků. K tomu naštěstí nedojde a já budu první, kdo se o to postará.“

Vtom do sloupořadí prudce vlétla vlaštovka, zakroužila pod zlatým stropem, slétla níž, divže nezasáhla špičatým křídlem obličej bronzové sochy ve výklenku, a zmizela za hlavicí sloupu. Hodlala si tam možná slepit hnízdo.

Mezitím se v náhle jasné a lehké prokurátorově hlavě zrodila tato formulace: Vladař vyšetřil případ potulného filozofa Ješuy zvaného Ha-Nocri a neshledal ho vinným. Zvláště pak nezjistil nejmenší souvislost mezi Ješuvým působením a nedávnými nepokoji v Jeruzalémě. Ukázalo se, že potulný filozof je pomatený. Pročež prokurátor odmítá potvrdit rozsudek smrti, vynesení malým synedriem. Maje na paměti, že pomatené utopistické výroky Ješuvy mohou vyvolat nepokoje ve městě, prokurátor vyhošťuje řečeného Ješuu z Jeruzaléma a nařizuje, aby byl uvězněn v Kaisarei Přímořské, kde má shodou okolností Pilát své sídlo.

Zbývalo nadiktovat vše tajemníkovi.

Frnk! Nad vladařovou hlavou se mihla vlaštovčí křídla, pták prudce zakormidloval k míse fontány a vyletěl na svobodu. Pilát pohlédl na vězně a zpozoroval, jak se po jeho boku zvedá ohnivý sloup prachu.

„To je vše?“ otázal se tajemníka.

„Bohužel ne,“ prohlásil nečekaně tajemník a podal mu další svitek.

„Co ještě?“ zeptal se Pilát zamračeně.

Přelétl zběžně pergamen a jeho výraz se pronikavě změnil. Jako by se mu po krku a obličeji rozlila krev a způsobila, že jeho zažloutlá pleť zhnědla a oči zapadly ještě hlouběji.

Současně cítil, jak se mu krev nahrnula do spánků, zběsile v nich buší a zamlžuje mu zrak. Hlava obžalovaného náhle zmizela a vystřídala ji jiná, olýsalá, s řídkozubým zlatým věncem. Na jejím čele čněl kulatý vřed potřený mastí a rozleptával kůži. K tomu se přidala propadlá bezzubá ústa s pitvorně ohrnutým dolním rtem. Prokurátorovi připadalo, že růžové sloupoví a střecha zmizely.

Jeruzalém hluboko dole pod zahradami paláce a všechno utonulo v bujném zelení zahrad na Capri. Pilátovi se zdálo, že ho klame i sluch: v dálce zaslechl tlumený hrozivý hlahol trub a zřetelně rozeznával huhňavý hlas, který nadutě protahoval slova:

„Zákon trestající urážku velkého Césara... “

V jeho mozku bleskly nesouvislé a nezvyklé myšlenky: Je ztracen! - potom: Jsme ztraceni! a mezitím už docela nejapná myšlenka o jakési nesmrtelnosti, která bezděčně vyvolávala trýznivý smutek.

Násilím odehnal tyto představy, vrátil se pohledem na kolonádu a znovu před ním vyvstaly věžňovy oči.

„Poslyš, Ha-Nocri,“ spustil a zahleděl se na Ješuu zvláštním pohledem: tvářil se výhrůžně, ale jeho oči prozrazovaly obavu, „prohlašoval jsi někdy něco o velkém Césarovi? Odpověz! Prohlašoval, nebo neprohlašoval?“ Přitom zdůraznil zápor víc, než se u soudu sluší, a upřel na tázaného pohled, jako by mu chtěl vnuknout jakousi myšlenku.

„Mluvit pravdu je příjemné a nepůsobí to nejmenší námahu,“ poznamenal vyšetřovaný.

„Nezajímá mě,“ odpověděl přidušeně a zlostně Pilát, „jestli je ti příjemné nebo nepříjemné mluvit pravdu. Teď ale musíš odpovídat po pravdě. Važ přitom pozorně každé slovo, jestliže se chceš vyhnout nejen jisté, ale i bolestivé smrti.“

Nikdo nevěděl, co se děje se správcem Judeje. Odvážil se dokonce vztáhnout ruku, zdánlivě jako by se chránil před sluncem, a za ní jako za ochranným štítem vyslal k Ješuoovi významný pohled.

„Tak tedy,“ začal, „odpověz: znáš jistého Jidáše Iškariotského a co jsi mu říkal, jestli jsi vůbec něco říkal, o Césarovi?“

„To bylo tak,“ vykládal ochotně obžalovaný, „předevčírem večer jsem se seznámil před chrámem s jistým mladíkem, který udával, že se jmenuje Jidáš Iškariotský. Pozval mě do svého domu v Dolním Městě a hostil mě...“

„Také dobrý člověk?“ otázal se Pilát a v očích mu zaplály dábelské ohníčky.

„Tuze dobrý a zvědavý člověk,“ potvrdil Ješua. „Projevil neobvyklý zájem o mé myšlenky, přijal mě velmi srdečně...“

„Poručil zapálit svícný...,“ procedil Pilát, jako by přizvukoval a oči mu blýskaly.

„Ano,“ divil se poněkud prokurátorově informovanosti Ješua a pokračoval. „Nakonec mě požádal, abych vyslovil svůj názor na světskou moc. Tahle otázka ho nesmírně zajímala.“

„A co jsi mu odpověděl?“ vyslýchal ho Pilát, „Nebo snad řekneš, že jsi zapomněl, cos tenkrát prohlašoval?“ Ale v jeho hlase už zaznělo zoufalství.

„Mimo jiné jsem prohlásil,“ vypovídal vězeň, „že každá moc je vlastně násilí na lidu a že přijde doba, kdy nebude zapotřebí státu ani císařů ani žádné jiné vlády. Člověk vstoupí do království pravdy a spravedlnosti, kde si budou všichni rovni.“

„Dál!“

„Dál už nebylo nic,“ uzavřel Ješua. „Zničehonic vběhli dovnitř pochopové, svázali mě a odvedli do vězení.“

Tajemník spěšně zapisoval a snažil se nevynechat ani slovo.

„Na světě nebylo, není a nebude větší a lidem prospěšnější moci, než je moc imperátora Tiberia!“ zabouřil Pilátův sípavý a nemocný hlas. Prokurátor s nepochopitelnou nenávistí pohlížel na tajemníka a strážce. „Ty, pomatený buřič, ji nemáš právo posuzovat!“ Vtom vykřikl: „Odved'te stráž!“ a obrácen k tajemníkovi dodal: „Nechte mě s viníkem o samotě, tady jde o státní záležitosti.“

Strážce se vztyčeným kopím odpochoďovaly z kolonády do zahrady a rytmicky cvakaly okovanými střevíci. Za nimi vyšel tajemník.

Ticho na kolonádě poněkud rušila jen píseň fontány. Pilát pozoroval, jak se nad trubkou vzdouvá vodní talíř, jak se jeho okraje tříští a pramínky přepadávají dolů.

První promluvil obžalovaný:

„Vidím, že z mé rozmluvy s tím mladíkem vzešlo nějaké neštěstí. Cítím, vladaři, že ho stihne zlý osud, a je mi ho líto.“

„Domnívám se,“ usmál se křivě prokurátor, „že jsou na světě jiní, které bys měl spíš politovat než Jidáše Iškariotského, neboť je čeká horší osud! Tak tedy Marek Krysobijce, chladný a zapřísáhlý hrdlořez, lidé, kteří, jak vidím,“ a Pilát ukázal na Ješuvu znetvořenou tvář, „tě bili za tvoje výroky, buřiči Dismas a Gestas, kteří se svými kumpány pobili čtyři vojáky, a konec konců špinavý zrádce Jidáš - ti všichni jsou podle tebe dobří lidé?“

„Tak jest,“ přisvědčil vězeň.

„A tvrdíš, že bude nastoleno království pravdy?“

„Bude, vladaři,“ řekl přesvědčivě Ješua.

„To se nikdy nestane!“ zvolal náhle prokurátor hrozivým hlasem, až se Ješua zapotácel. Stejně tak křičel Pilát před mnoha lety v Dívčím údolí na vojáky: „Bijte je! Bijte je! Obr Krysobijce jim padl do rukou!“ Ted' zvýšil hlas, ztrhaný od povelů, a vykřikoval, aby ho slyšeli v zahradě: „Je vinen! Je vinen! Je vinen!“

Pak už tišeji dodal:

„Ješuo Ha-Nocri, věříš v nějaké bohy?“

„Bůh je jen jeden,“ odpověděl Ješua, „a v toho věřím.“

„Tak se k němu pomodli! Řádně se pomodli! Ačkoli...,“ pokračoval chraplavě, „to stejně nepomůže. Ženu nemáš?“ zeptal se bůhvíproč smutně: nechápal, co se s ním děje.

„Jsem sám.“

„Nenávidím tohle město,“ zamumlal najednou Pilát, zimomřivě se otrásl a zamnul si ruce, jako by si je myl. „Kdyby tě byli zabili dřív, než ses setkal s Jidášem Iškariotským, bylo by pro tebe líp.“

„Nemohl bys mě propustit na svobodu, vladaři?“ zaprosil nečekaně obžalovaný a jeho hlas zněl polekaně. „Vidím, že mě chtějí zabít.“

Po Pilátově tváři přeběhla křeč. Správce pozvedl k viníkovi zanícené, rudě žilkované bulvy a řekl:

„Ty myslíš, nešťastníku, že římský prokurátor propustí na svobodu člověka, který vede takové řeči jako ty? Ó bohové!

Nebo snad předpokládáš, že jsem ochoten stanout na tvém místě? Nesdílím tvé názory. A teď dobře poslouchej: jestli od této chvíle hlesneš, varuj se mě, to ti povídám!“

„Vladaři, já... “

„Mlč!“ zahřměl Pilát a zuřivě sledoval vlaštovku, která znovu vlétla na kolonádu.

„Ke mně!“ zavelel nakonec.

Když se tajemník a strážé vrátili na místo, vladař oznámil, že potvrzuje rozsudek smrti, vyneseny shromážděním malého synedria nad zločincem Ješuu Ha-Nocrim. Tajemník ta slova zapsal.

Za okamžik předstoupil před Pilátovo křeslo Marek Krysobijce. Vladař mu poručil, aby předal viníka veliteli tajné služby a zároveň mu tlumočil prokurátorův příkaz, aby Ješua Ha-Nocri byl držen odděleně od ostatních odsouzenců. Vojákům tajné služby bylo pod hrozbou nejvyššího trestu zakázáno s Ješuu mluvit a odpovídat na jeho otázky.

Na Krysobijcův pokyn stráž obstoupila Ješuu a odváděla ho z kolonády.

Poté před prokurátora předstoupil krasavec se světlou bradkou a orlími péry v chocholu přilbice. Na prsou mu zářily zlaté lví tlamy a u pasu jílec meče pobitý zlatem. Sandály s trojitou podrážkou měl zašněrované až ke kolenům a přes levé rameno mu splýval nachový plášť. Byl to legát, který velel legii.

Vladař se ho ptal, kde se v tu chvíli nachází sebastská kohorta. Velitel mu oznámil, že obsadila prostranství před hipodromem, kde má být ještě dnes veřejně vyhlášen rozsudek nad zločinci.

Pilát nařídil, aby legát vybral z římské kohorty dvě centurie. První pod Krysobijcovým velením měla doprovázet zločince a vozy s popravčím nářadím i katy na Golgotu a obsadit vrchol kopce. Druhá měla obsadit horu hned. Za stejným účelem bude na Golgotu vyslán pomocný jezdecký pluk, syrská ala, aby posílil ochranu.

Sotva legát opustil kolonádu, prokurátor přikázal tajemníkovi, aby pozval do paláce předsedu a dva členy synedria, a dále velitele jeruzalémské chrámové stráže. Zároveň si vyžádal, aby ještě před společnou poradou mohl mluvit s předsedou synedria o samotě.

Jeho příkaz byl splněn pohotově a přesně. Slunce, které v těch dnech s nevidanou zuřivostí spalovalo Jeruzalém, ještě nedosáhlo vrcholu, když se na horní terase zahrady u nohou bílých mramorových lvů, střežících schodiště, setkal správce

Judeje s veleknězem Kaifášem, který vedle svých kněžských povinností předsedal synedriu.

V zahradě panovalo ticho. Ale sotva prokurátor vyšel ze sloupořadí na sluncem zalitou terasu vroubenou palmami na obludných sloních nohách, rozevřel se před ním pohled na nenáviděný Jeruzalém s jeho visutými mosty, pevnostmi a hlavně nepopsatelnou mramorovou horou pokrytou zlatými dračími šupinami namísto kupole - jeruzalémským chrámem - a jeho jemný sluch zachytil tlumené mručení, občas přehlušené slabými výkřiky nebo steny. Vycházelo zdola, kde v dálce oddělovala kamenná hradba dolní terasy palácových zahrad od města.

Piláta napadlo, že tam dole na náměstí se shromáždily nesčetné davy Jeruzalémských, které vzrušily nepokoje posledních dnů, a že všichni netrpělivě očekávají, až bude vynesena rozsudek. Výkřiky přisoudil neúnavným prodávacům vody.

Bylo třeba jednat. Nejdříve pozval velekněze na kolonádu pod záminkou, aby se skryli před nelítostným žářem. Kaifáš se zdvořile omluvil a vysvětloval, že v předvečer svátku je to nepřipustné. Pilát si nasadil na svou lehce olýsalou hlavu kápi a začal. Rozmlouvali řecky.

Prokurátor prohlásil, že posoudil případ Ješuy Ha-Nocriho a potvrdil rozsudek smrti. K trestu smrti ukřižováním, který měl být vykonán ještě dnes, byli rovněž odsouzeni další tři buřiči: Dismas, Gestas a Bar-Rabban. První dva vyzývali lid ke vzpouře proti Césarovi, byli zajati římskou správou, a patří tudíž prokurátorovi. O ně tedy nejde. Zbývající dva, Bar-Rabbana a Ješuu Ha-Nocriho, zatkla místní stráž a byli odsouzeni synedriem. Podle zákona a místního obyčeje se patří jednoho z nich osvobodit na počest nadcházejících velikonočních svátků. Správce Judeje by rád viděl, koho z těch dvou hodlá synedrion propustit na svobodu: Bar-Rabbana nebo Ha-Nocriho?

Kaifáš kývl hlavou na znamení, že porozuměl otázce, a odpověděl:

„Synedrion žádá, aby byl osvobozen Bar-Rabban.“

Pilát dobře věděl, co mu velekněz odpoví, ale chtěl dát najevo, že ho taková odpověď překvapuje. Zhostil se své úlohy mistrovsky. Zvedl tázavě obočí, zatvářil se povýšeně a hleděl udiveně veleknězi přímo do očí.

„Přiznávám se, že mě tvá odpověď překvapuje,“ prohodil mírně. „Obávám se, že zde došlo k nedorozumění.“

Pak poznamenal na vysvětlenou, že římská správa nehodlá ani v nejmenším zasahovat do pravomoci místních vládců, to ostatně velekněz sám ví, že však v daném případě došlo k zjevnému přehmatu. Římská správa má samozřejmě zájem na tom, aby se chyba napravila.

Skutečně, zločiny Bar-Rabbanovy a Ha-Nocriho se nedají srovnat. Jestliže se Ješua, zcela nesporně pomatený člověk, provinil nejapnými výroky, které

pobuřovaly lid v Jeruzalémě a na některých jiných místech, pak Bar-Rabban má na svědomí těžší provinění. Nejenže se opovážil přímo burcovat lid ke vzpouře, ale navíc zabil strážného, který se ho pokoušel zatknout. Je proto daleko nebezpečnější než Ha-Nocri.

Vzhledem k tomu, co bylo řečeno, prosí prokurátor velekněze, aby přezkoumal své rozhodnutí a na svobodě ponechal ze dvou viníků toho, kdo je neškodnější - a to je bezpochyby Ha-Nocri. Je to tak?

Kaifáš odpověděl tiše, ale rozhodně, že synedrion se podrobně seznámil s celým případem, a znovu opakuje, že hodlá osvobodit Bar-Rabbana.

„Jakže? Nedbá se na mou přímlovu? Přímlovu toho, jehož ústy promlouvá římská vláda? Opakuj to potřetí, velekněze.“

„Potřetí věz, že osvobodíme Bar-Rabbana,“ pronesl polohlasně Kaifáš.

Rozhovor skončil a víc nebylo o čem mluvit. Ha-Nocri byl nenávratně ztracen a už nikdo na celém světě nezbaví Piláta prudkých, zákeřných bolestí, proti nimž není léku kromě smrti. Ale to teď prokurátora neznepokojovalo. Zaplavil ho znovu nepochopitelný smutek, jakému propadl ráno na kolonádě. Snažil se ho nějak vysvětlit a došel k prapodivnému závěru: že si s odsouzencem cosi nedopověděli, že ho vlastně nevyslechl do konce.

Zahnal tu myšlenku, která zmizela stejně rychle, jako se vynořila. Zůstal jen nevysvětlitelný svíravý stesk, který se přece nedal objasnit jinou bleskurychlou myšlenkou, jež okamžitě pohasla: Nesmrtelnost... Dotek nesmrtelnosti... Či nesmrtelnosti, to opravdu nevěděl, ale přesto představa záhadné nesmrtelnosti způsobila, že ho roztrásla zima, ačkoli slunce pekelně žhnulo.

„Dobrá,“ usoudil, „staniž se.“

Ohlédl se, přelétl pohledem širé okolí a ustrnul nad neočekávanou změnou. Růžemi obsypaný keř zmizel, ty tam byly cypřiše lemující horní terasu. Granátovník, bílá socha utonulá v zeleni, a dokonce i sama zeleň jako by se propadly. Všecko zastřela krvavě rudá záplava, v níž povlávaly vodní rostliny, někam odplouvaly a spolu s nimi jako by plul on sám. Spaloval ho a dusil hněv nejtěžší - hněv vlastní bezmocnosti.

„Je mi úzko,“ vypravil ze sebe, „úzko je mi!“

Studenou vlhkou rukou škulbl za sponu u límce svého pláště, až upadla na písek.

„Je dusno, žene se bouře,“ přitakal Kaifáš, nespouštěje oči z prokurátorova zbrunátnělého obličejce, a v duchu probíral všechny svízele, které ho čekají. „Ó, jak hrozný je letošní měsíc nísán!“

„Nikoli,“ zarazil ho Pilát, „to není horkem. Je mi úzko z tebe, Kaifáši.“ Zorničky se mu zúžily, usmál se a dodal: „Dej si pozor, velekněže.“

V Kaifášových temných očích se krátce zajiskřilo a velekněz se zatvářil překvapeně. Nehrál o nic hůř než prve Pilát.

„Co to slyším, prokurátore?“ pronesl klidně a sebevědomě. „Ty mi vyhrožuješ poté, co byl vynesena rozsudek, který jsi sám potvrdil? Je to možné? Jsme zvyklí, že římský správce váží svá slova. Co kdyby nás někdo slyšel, vladaři...“

Pilát ho pozoroval vyhaslýma očima a pokusil se o úsměv. „Neznepokojuj se, velekněže! Kdo by nás tady v této chvíli mohl slyšet? Podobám se snad tomu mladému potulnému bláznovi, který má být dnes popraven? Nejsem malý chlapec, Kaifáši. Vím, co mluvím a kde mluvím. Zahrady i palác jsou střeženy, ani myš tudy neproklouzne. Ale co myš - neproklouzne ani ten... jak se jen... Iškariotský. Mimochodem, znáš člověka toho jména, velekněže? Kdyby se sem přece jen někdo takový vetřel, hořce by litoval, to mi věř! Abys věděl, velekněže, od této chvíle nebudeš mít klid! Ani ty, ani tvůj lid,“ a pokynul do dálky, kde se vpravo vypínal a hořel ve slunci chrám. „To ti předpovídám já, Pilát Pontský, jezdec Zlatého kopí!“

„Vím, vím!“ odpověděl nebojácně černovousý Kaifáš a metal očima blesky. Vztáhl ruku k nebi a pokračoval:

„Lid judský dobře ví, že ho zuřivě nenávidíš a připravuješ mu mnohá utrpení. Jenže ho stejně nezahubíš! Bůh ho ochrání! Všemocný César nás vyslyší a zaštití před zhoubcem Pilátem!“

„Ó nikoliv!“ zvolal prokurátor a s každým slovem se mu ulehčovalo: teď už se nemusel přetvařovat a pečlivě volit slova. „Příliš často sis na mě stěžoval. Teď nadešel můj čas, Kaifáš! Vyšlu zprávu, ale nikoli místodržiteli do Antiochie, ani do Říma, ale přímo na ostrov Capri, samotnému imperátorovi! Ať ví, jak si v Jeruzalémě hýčkáte zjevné buřiče. Nikoli vodou ze Šalomounova rybníka, jak jsem chtěl k vašemu užitku, ale něčím jiným napojím Jeruzalém! Vzpomeň si, jak jsem musel kvůli vám sejmut ze zdi štíty s císařským erbem, přemísťovat vojsko a nakonec sám přijet, abych se podíval, co tu tropíte! Pamatuj na má slova, velekněže: neuvidíš zde v Jeruzalémě jednu kohortu, ne! K městským hradbám dorazí celá Blesková legie, přizene se arabská jízda... Pak uslyšíš hořký pláč a nářek, vzpomeneš si na zachráněného Bar-Rabbana a budeš litovat, žeš poslal na smrt filozofa, který hlásal mír!“

Veleknězi vyskočily na tváři rudé skvrny a oči se mu rozsvítily. Pokusil se podobně jako Pilát o úsměv a odpověděl: „Prokurátore, věříš sám tomu, co říkáš? Nikoli, nevěříš! Ten svůdce lidu nepřinesl do Jeruzaléma mír, a ty, jezdče, to dobře víš. Chtěl jsi ho propustit, aby pobořoval, vysmíval se naší víře a přivedl lid pod římské meče! Ale já, velekněz judský, nestrpím, aby kdokoli tupil naši víru! Ostříhám lid Judeje, dokud budu živ! Slyšíš?“ a Kaifáš zvedl hrozivě ruku. „Dobře poslouvej, vladaři!“

Odmlčel se a prokurátor znovu zaslechl hukot připomínající mořský příboj, který se rozléval až ke kamenným zdím zahrad Heroda Velikého. Zvedal se zdola, tříštil až u prokurátorových nohou a zaplavoval mu obličej. Za Pilátovými zády, v pozadí paláce se ozvalo poplašené troubení, těžké skřípání stovek nohou a řinkot zbraní. Prokurátor si uvědomil, že římská pěchota na jeho příkaz vyráží na hrozivou a pro buřiče a lotry poslední přehlídku.

„Slyšíš, vladaři?“ opakoval tiše velekněz. „Chceš snad tvrdit, že tohle všechno,“ a zvedl obě ruce k nebi, až mu tmavá kapuce sklouzla z hlavy, „vyvolal ubohý buřič Bar- Rabban?“

Pilát si přejel hřbetem ruky mokré, chladné čelo, upřel pohled do země a pak přimhouřenýma očima vzhlédl k obloze. Uviděl skoro nad hlavou

rozžhavenou sluneční kouli a Kaifášův stín schoulený u lvího ocasu. Řekl tiše a lhostejně:

„Blíží se poledne. Zapovídali jsme se, zatímco je třeba jednat.“ Omluvil se veleknězi vybranými slovy a vybídl ho, aby usedl na lavičku ve stínu magnolie a vyčkal, až svolá ostatní účastníky k poslední krátké poradě a vydá ještě jeden příkaz týkající se popravy.

Kaifáš se zdvořile uklonil, ruku na srdci, a osaměl v zahradě. Pilát se vrátil na kolonádu. Poručil tajemníkovi, který už na něj čekal, aby pozval do zahrady legáta legie, tribuna kohorty, dále dva členy synedria a velitele chrámové stráže, kteří už čekali na dolní terase v okrouhlé besídce s fontánou. Dodal, že za okamžik sám vejde do zahrady. Pak zmizel ve vnitřních komnatách paláce.

Zatímco tajemník svolával účastníky rady, setkal se prokurátor v jedné z palácových komnat, chráněné před sluncem tmavými závěsy, s neznámým mužem v kápi, která mu zakrývala polovinu obličeje, ačkoli sem nepronikl jediný paprsek. Schůzka trvala neobyčejně krátce. Vladař řekl neznámému několik slov a muž se bez meškání vzdálil. Pilát kráčel sloupořadím do zahrady.

Zde přede všemi, koho si přál vidět, slavnostně a suše oznámil, že potvrzuje rozsudek smrti nad Ješou Ha-Nocrim, a oficiálně se dotázal členů synedria, koho z provinilců má osvobodit. Když se mu dostalo odpovědi, že Bar-Rabbana, řekl: „Velmi dobře,“ nařídil tajemníkovi, aby vše na místě zaprotokoloval, sevřel v prstech sponu, kterou tajemník zvedl ze země, a prohlásil obřadně: „Je čas!“

Všichni sestupovali po širokém mramorovém schodišti mezi stěnami z růží, které šířily omamnou vůni, stále níž až ke zdi paláce. Mířili k bráně, která vedla na velké, hladce vydlážděné prostranství, na jehož protějším konci se tyčily sloupy a sochy jeruzalémského hipodromu.

Sotva průvod vyšel ze zahrad a vstoupil na dlouhou kamennou tribunu, která celému prostranství vévodila, Pilát se rozhlédl přivřenými očima a odhadl situaci.

Úsek, kterým právě prošel, to jest vzdálenost mezi palácovou zdí a tribunou, byl prázdný, zato však veškerý prostor před ním byl pohlcen davem.

Zaplavil by i tribunu a vyklizené místo, kdyby mu nebránily tři řady sebastských vojáků po Pilátově levici a tři řady vojáků iturejské pomocné kohorty po jeho pravici.

Pilát vstoupil na tribunu, v dlani mechanicky třímal nepotřebnou sponu a mhouřil oči. Nepřivíral víčka před pichlavým sluncem, kdež! Bůhvíproč se vyhýbal pohledu na skupinu odsouzenců, které, jak dobře věděl, přiváděli na tribunu hned za ním.

Sotva ve výši kamenného útesu zazářil nad lidským mořem bílý plášť s purpurovou podšívkou, dolehla k oslněnému vladaři zvuková vlna: „Ha...“ Zrodila se kdesi v dálce u hipodromu a nesla se zprvu tiše, pak sílila, až se změnila v hromové burácení, a po několika vteřinách začala opadávat.

Uviděli mě, blesklo prokurátorovi hlavou. Dřív než první vlna stačila opadnout, zvedla se nečekaně druhá, střídavě narůstala a klesala, až přehlušila první. Jako na mořském hřebeni vytryskne pěna, vypukl náhle v zástupu hvízdot a v bouři hlasů zazněly pronikavé ženské výkřiky.

To je přivádějí na tribunu, pomyslel si vladař. A jak se dav hrnul dopředu, bylo udupáno několik žen, proto ty výkřiky. Vyčkával, neboť věděl, že žádná síla nedonutí dav ztichnout, dokud nevykřičí všechno, co se v něm nahromadilo, a nezmlkne sám.

Když nastal příhodný okamžik, Pilát zvedl pravici a poslední výkřiky zmizely jako závan větru.

Vdechl do plic co nejvíc horkého vzduchu a už se nad tisícíhlavým zástupem nesl jeho sípavý hlas:

„Jménem Césara imperátora!“

Vtom ho ohlušil několikrát opakovaný, úsečný, hromový pokřik: „Sláva Césarovi!“ To volali vojáci v kohortách a vztyčili kopí a signata.

Prokurátor zaklonil hlavu a zadíval se přímo do slunce. Pod víčky mu zaplálo zelené světlo, od něho chytil mozek a nad zástupem se rozlehla chraplavá aramejská slova:

„Čtyři zločinci, jatí v Jeruzalémě za vraždy, pobuřování a urážky zákona a víry, odsuzují se k potupné smrti ukřižováním! Poprava bude neprodleně vykonána na hoře Golgotě! Jména zločinců jsou: Dismas, Gestas, Bar-Rabban a Ha-Nocri, kteří tu stojí před vámi!“

Pokynul vpravo: ačkoli sám viníky neviděl, byl si jist, že jsou na vyhrazeném místě. Dav dlouze zahučel, snad údivem, snad úlevou. Když se znovu rozhostilo ticho, Pilát pokračoval:

„Ukřižováni však budou toliko tři z nich, neboť podle zákona a obyčeje na počest velikonočních svátků jednomu z odsouzenců podle rozhodnutí malého synedria a schválení římské správy velkodušný César daruje jeho bídný život!“

Vykřikoval jednotlivá slova a současně vnímal, jak hukot vystřídalo hrobové ticho. K jeho sluchu nedolétl jediný povzdech ani šramot, až měl najednou pocit, že všechno kolem zmizelo. Nenáviděné město zaniklo a on tu stojí sám, bodán kolmými paprsky, s tváří zvrácenou k obloze. Chvilí vychutnával ticho a teprve pak zvolal:

„Jméno toho, kdo bude před vašima očima propuštěn na svobodu...“

Znovu se odmlčel a dřív než vyslovil jméno, v duchu pátral, zda řekl vše. Byl si vědom, že mrtvé město ožije, sotva řekne jméno šťastlivce, a dál už nebude slyšet ani slova.

Řekl jsem vše? zašeptal pro sebe. Vše. Jméno!

Nad ztichlým městem zaburácelo jeho hromové „r“:

„Bar-Rabban!“

Vtom se mu zazdalo, že slunce nad jeho hlavou řinčivě puklo a horká láva mu zaplavila uši. Vzkypěl v ní zběsilý jekot, řev, nářek, smích a pískot.

Otočil se a krácel po tribuně zpátky ke stupňům, neohlížel se napravo ani nalevo, jen upřeně pozoroval různobarevné čtverce koberců pod nohama v obavě, aby neklopýtl. Věděl, že za jeho zády se na tribunu snáší krupobití bronzových mincí a fiků a v ryčícím davu se lidé navzájem ušlapávají a šplhají jeden druhému na ramena, aby spatřili na vlastní oči zázrak - člověka, který už byl ve spárech smrti, a přece nakonec vyvázl. Žoldnéři mu snímají pouta a mimoděk mu působí

palčivou bolest v rukou, vymknutých při výslechu, osvobozený se mračí, vzdychá a zároveň se nepřítomně usmívá pomateným úsměvem.

Pilát věděl, že mezitím stráž odvádí k postranním stupňům zbylé tři zločince se svázanýma rukama, aby je vyvedla na silnici směřující na západ, za město, k hoře Golgotě. Teprve když míjel tribunu, otevřel oči. Teď už nemusel mít strach - odsouzenci zmizeli z dohledu.

Do slábnoucího ryku davu se mísily pronikavé hlasy vyvolavačů, kteří opakovali střídavě aramejsky a řecky, co prokurátor oznámil z tribuny. Pak dolétl k jeho sluchu pravidelný drobný koňský dupot, který se přibližoval, a krátké veselé troubení. V odpověď na ty zvuky se rozlehl po celé délce ulice pronikavý hvizd místních chlapců, kteří stáli na střechách domů z tržiště až na prostranství před hipodromem, a výkřiky: „Pozor!“

Voják, který stál osaměle na vyklizeném prostranství s praporem v ruce, výstražně mávl a Pilát, velitel legie, tajemník a stráž se zastavili.

Jezdecká ala se řítla cvalem na prostranství, hodlala je objet, aby se vyhnula davu, a uličkou podél kamenné zdi obehnané révovím dorazit nejkratší možnou cestou na úpatí Golgoty.

Velitel jízdy, muž chlapecké postavy a tmavé mulatské pleti, původem Syřan, letěl jako šípka. Když míjel Piláta, něco slabě vykřikl a vytrhl z pochvy meč. Rozdivočený a zpocený vraník uskočil stranou a vzepjal se na zadní. Velitel zarazil meč do pochvy, švihl bičem koně po hřbetě, až se vraník postavil znovu na všechny čtyři, a odcválal do uličky. Za ním se hnaly v oblacích prachu trojice jezdců, hroty lehkých bambusových kopí poskakovaly a kolem prokurátora se míhaly obličeje pod bílými turbany ještě černější, s vesele vyceněnými svítivými zuby.

Jízda zmizela v uličce a zůstal po ní jenom sloup zvířeného prachu. Poslední projel těsně kolem Piláta voják s trubkou na zádech, která plála v paprscích slunce.

Správce Judeje nespokojeně svraštil čelo, rukou si stínil tvář před prachem a znovu vykročil. Mířil k bráně palácových zahrad a za ním legát, tajemník a stráž. Bylo kolem desáté hodiny dopoledne.

3. SEDMÝ DŮKAZ

„Ano, bylo kolem desáté hodiny dopoledne, vážený Ivane Nikolajeviči,“ uzavřel profesor.

Básník si přejel rukou po obličejí, jako by se právě vzpamatoval, a viděl, že se mezitím na Patriarchovy rybníky snesl večer. Voda v jezírku zčernala a klouzala po ní lehká loďka: bylo slyšet pleskání vesla a perlivý smích jakési občanky v loďce. V alejích posedávali lidé na lavičkách, ale tam, kde seděli naši diskutéri, bylo prázdno.

Obloha nad Moskvou vybledla a ve výšce jste mohli zřetelně rozeznat dosud nezezlátlý bílý úplněk. Dýchalo se volněji a hlasy pod lipami zněly tlumeně, ztišené podvečerem.

Jak to, že stačil vybájit celý příběh, a já to ani nepozoroval? hloubal Bezprizorný udiveně. Vždyť už je večer!... A možná že ve skutečnosti žádné vyprávění nebylo a já prostě usnul a to všechno se mi zdálo?

Přesto musíme předpokládat, že profesor přece jen svůj příběh vyprávěl, jinak bychom museli připustit, že se totéž zdálo Berliozovi. Zadíval se totiž pozorně profesorovi do tváře a řekl: „Vaše vyprávění je neobyčejně zajímavé, profesore, třebaže se ani v nejmenším neshoduje s výkladem evangelia...“

„Prosím vás,“ namítal profesor a pohrdavě se ušklíbl, „nevím jak kdo, ale vy byste měl vědět, že nic z toho, co je psáno v evangeliu, se nikdy ve skutečnosti neudálo. Kdybychom se začali odvolávat na evangelium jako na nějaký historický pramen...“ Znovu se ušklíbl a Berlioz se zarazil, protože doslova totéž tvrdil Ivanovi, když spolu kráčeli po Bronné směrem k Patriarchovým rybníkům.

„Správně,“ odpověděl, „ale obávám se, že stejně tak nikdo nemůže dokázat věrohodnost toho, co jste nám vyprávěl.“

„Omyl! Existuje někdo, kdo to může dokázat!“ ujišťoval lámanou ruštinou profesor, a náhle jim spiklenecky pokynul, aby přisedli blíž.

Když k němu naklonili hlavy, každý z jedné strany, prohlásil už bez cizího přízvuku, který se čertví proč náhle objevoval a hned zase mizel:

„To je tak...“ přitom se polekaně ohlédl a pokračoval šeptem, „víte, já se toho všeho osobně zúčastnil. Byl jsem u Piláta v paláci, v zahradě, kde rozmlouval s Kaifášem, a dokonce i na tribuně, jenomže tajně, abych tak řekl, inkognito. Proto vás velmi prosím, abyste si to nechali pro sebe, nikomu ani slovo, psst...“

Zavládlo mlčení a Berlioz zpopelavěl.

„Vy... vy... jak dlouho jste v Moskvě?“ zeptal se nakonec přiškrčeně.

„Před chvílí jsem přijel,“ vysvětloval roztržitě profesor. Teprve teď oba naše přátele napadlo, aby si ho pořádně prohlédli, a zjistili v jeho levém zeleném oku výraz šílenství; pravé bylo mrtvé, černé a strnulé.

Konečně se všechno vysvětlilo! pomyslel si zmateně Berlioz. Přijel k nám německý cvok, anebo se právě zbláznil na Patriarchových rybnících! To je nadělení!

A opravdu se všechno vysvětlilo: podivná snídaně u nebožtíka filozofa Kanta, hloupé žvásty o slunečnicovém oleji a jakési Anušce i předpověď o uříznuté hlavě a všechno ostatní - zkrátka profesor je blázen.

Berliozovi bylo hned jasné, co má dělat. Zvrátil se na opěradlo lavičky a za profesorovými zády mrkal na Bezprizorného, aby cizinci neodporoval, ale zkoprnělý básník jeho signály nevnímal.

„Ano, ano ...,“ přisvědčoval horlivě redaktor, „ovšemže to je možné . . . proč by ne ... I Pilát Pontský, i palác, a všechno ostatní ... mimochodem, přijel jste sám nebo se ženou?“

„Sám, jsem vždycky sám,“ postěžoval si trpce profesor.

„A kde máte zavazadla?“ vyptával se úlisně Berlioz. „V Metropolu? Kde jste se ubytoval?“

„Já? Nikde,“ odpověděl pomatený Němec a divoce bloudil zeleným okem po Patriarchových rybnících.

„Jak to? A kde hodláte bydlet?“

„Ve vašem bytě!“ vypálil bez okolků blázen a spiklenecky na něj zamžoural.

„Ve ... velice mě těší,“ koktal Berlioz, „jenomže to pro vás bude trochu nepohodlné, vážně ... V Metropoli jsou přepychové pokoje, je to prvotřídní hotel ...“

„Tak vy tvrdíte, že ani ďábel neexistuje?“ obrátil se náhle nemocný vesele k Ivanovi.

„To se ví, že ne...“

„Neodporuj mu ...,“ zašpítal Berlioz, jenom rty se mu pohybovaly, a dělal posuňky za profesorovými zády.

„Žádný ďábel neexistuje!“ vykřikl básník, zmatený celou tou komedií, a nasadil všemu korunu. „To je hrůza! Přestaňte s tou hysterií!“

Šílenec se rozesmál tak divoce, až z lípy nad jejich hlavami vystřelil vrabec.

„Opravdu neobyčejně zajímavé,“ procedil a rozesmál se na celé kolo. „Co to má znamenat . . . Ať se člověk zmíní o čemkoli, nic podle vás neexistuje!“ Vtom se přestal smát, jako když utne, a upadl do druhé krajnosti, jak to bývá zvykem u neurotiků - rozčilil se a utrl se přísně na Bezprizorného: „Tak tedy neexistuje, říkáte?“

„Uklidněte se proboha, profesore ...,“ drmolil Berlioz v obavě, aby ho ještě víc nevydřáždil. „Poseďte chvíli tady se soudruhem Bezprizorným ... Skočím si jenom tamhle na roh, potřebuju si zavolat ... A pak vás doprovodíme, kam budete chtít. Neznáte naše město...“

Musíme uznat, že Berliozův plán byl správný: zaběhnout k nejbližší telefonní budce a oznámit na příslušném oddělení, že jistý zahraniční konzultant sedí na Patriarchových rybnících ve zjevně nenormálním stavu. Tudíž by se mělo něco podniknout, aby nedošlo k nepříjemnosti.

„Potřebujete si zavolat? Dobrá, jen běžte,“ smutně souhlasil nemocný a náhle začal naléhavě škemrat: „Ale na rozloučenou vás prosím, věřte alespoň, že ďábel existuje! O víc vás nežádám. Pamatujte, že existuje sedmý důkaz, nadmíru spolehlivý. Brzy se o něm sám přesvědčíte!“

„Dobrá, dobrá,“ uklidňoval ho redaktor s předstíranou laskavostí, zamrkal na rozčileného básníka, kterému se ani trochu nelíbilo, že má hlídat pomateného Němce, a pak zamířil na roh Bronné a Jermolajevské uličky.

Profesor jako by se rázem uzdravil a jeho tvář se rozjasnila. „Michaile Alexandroviči!“ zavolal na Berlioze.

Ten sebou škubl a otočil se, ale pak ho uklidnila myšlenka, že profesor zná jeho jméno i jméno po otci nejspíš také z některých novin.

Němec na něj zavolal, ruce přiložené k ústům:

„Jestli si přejete, dám okamžitě poslat telegram vašemu strýci do Kyjeva!“

Redaktor se znovu roztřásl. Jak se ten blázen dozvěděl o existenci jeho kyjevského strýce? O tom se nikde v novinách zaručeně nepsalo. Hm, nemá nakonec Bezprizorný pravdu? Co když jsou cizincovy doklady falešné? Prapodivné individuum ... Musí zavolat, a to hned! Však oni tu záhadu brzy rozluští.

Nedíval se už nalevo ani napravo a běžel dál.

Vtom těsně před vyústěním do Bronné vstal z lavičky navlas stejný chlapík, jaký se dnes za slunečního žáru vyhoupl z dusného vzduchu, a šel mu vstříc. Jenomže teď už nebyl průhledný, ale kompaktní, a v začínajícím šeru Berlioz zřetelně rozeznal kníry jako husí brka, malá ironická, plovoucí očka a kostkované kalhoty, vytažené natolik, že bylo vidět špinavé bílé ponožky.

Michail Alexandrovič couvl, ale pak se utěšil tím, že jde o hloupou shodu a vůbec že teď není čas to rozebírat.

„Hledáte turniket, soudruhu?“ zamečel nakřáplým tenorem kostkovaný.

„Račte tudy! Běžte rovně a hned tam jste. Za to bych měl od vás dostat na skleničku ... ať si starý regenschori spraví náladu!“ Šklebil se a rozmáchle smekl žokejskou čapku.

Berlioz neposlouchal tirády a žadonění dotěrného regenschoriho, rozběhl se k turniketu, otočil jím a už se chystal vstoupit na koleje, když ho oslepilo červené a bílé světlo. Ve skleněné budce zablikal nápis: „Pozor, tramvaj!“

A opravdu, tramvaj už se řítí, zatáčela po nově vybudované lince z Jermolajevské na Bronnou. Za zatáčkou vyrovnala, náhle se v ní rozsvítilo elektrické světlo, tramvaj zaúpěla a zrychlila.

Opatrný Berlioz, ačkoliv stál na bezpečném místě, se rozhodl vrátit, položil ruku na růžici a couvl o krok. Vtom se mu vysmekla ruka a noha nezadržitelně jako po ledu sklouzla po dláždění, které se šikmo svažovalo ke kolejím, druhá noha se vymrštila do vzduchu a Berlioz dopadl na koleje. Jak se snažil něčeho zachytit, upadl naznak, lehce se uhodil o dlažební kostky do týla a přitom uviděl vysoko na obloze - nerozeznal už, jestli vpravo nebo vlevo - pozlacený měsíc. Obrátil se bleskurychle na bok, zběsilým pohybem přitáhl kolena k břichu a vtom zahlédl hrůzou zbělelý obličej a rudý šátek řidičky tramvaje, který se k němu nezadržitelně blížil. Nestačil už vykřiknout, ale kolem se rozječela srdceryvnými ženskými výkřiky celá ulice.

Řidička prudce zabrzdila, vůz se zaryl předkem do země a pak křečovitě poskočil, až s rachotem a řinčením vypadly okenní tabulky. V Berliozově mozku uvízl zoufalý výkřik: Že by konec? Ještě jednou, naposled se mu před očima kmitl měsíc roztržitý na kusy, a pak už byla tma.

Tramvaj zachytila Berlioze a pod mříže aleje dopadl na vydlážděný svah tmavý kulatý předmět. Skutálel se po svahu a poskakoval po hrbolatém dláždění.

Byla to Berliozova uříznutá hlava.

4. PRONÁSLEDOVÁNÍ

Utichly hysterické výkřiky žen, dozněl pronikavý hvizd milicionářských píšťalek, odjely dvě sanitky, první odvážela tělo bez hlavy a uříznutou hlavu na prosekturu, druhá pohlednou řidičku, zraněnou úlomky skla, domovníci v bílých zástěrách smetli rozbité sklo a posypali pískem krvavé kaluže a básník Ivan nestačil ani doběhnout k turniketu, jenom sklesl na lavičku a zůstal strnule sedět. Několikrát se pokusil vstát, ale nohy ho neposlouchaly, jako by náhle ochrnuly.

Sotva zaslechl první výkřiky, rozběhl se k turniketu a uviděl, jak po dláždění poskakuje hlava. To ho natolik vyděsilo, že dopadl na lavičku a kousl se do ruky, až mu tekla krev. Na pomateného Němce samozřejmě zapomněl a jenom se snažil zoufale pochopit, jak je možné, že ještě před malou chvílí mluvil s Berliozem a za pár minut - hlava.

Vzrušený dav běžel alejí a cosi vykřikoval, ale Ivan to nevnímal. Až se u něj doslova srazily dvě ženy a jedna z nich, prostovlasá, se špičatým nosem, křičela na druhou přímo u básníkovy ucha:

„Anuška, naše Anuška! Ze Sadové! To ona zavinila ... Koupila v krámku slunečnicový olej a celou litrovou láhev rozbila o turniket! Polila si sukni, jé, ta nadávala! A ten chudák nejspíš uklouz a upad na koleje...“

Ze všeho, co neznámá žena vykřikovala, utkvělo v rozrušeném básníkově mozku jediné slovo: Anuška.

„Anuška? ... Anuška?“ blekotal a vyplašeně se rozhlížel. „Ale to přece, dovolte ...“

Ke slovu „Anuška“ se připojila další, „slunečnicový olej“ a pak neznámo proč i „Pilát Pontský“. Piláta Bezprizorný rezolutně odvrhl a pátral po souvislostech, počínaje slovem „Anuška“. Postupně splétal řetěz, až konečně dospěl k bláznivému profesorovi.

Počkat! On přece tvrdil, že dnešní zasedání odpadne, protože Anuška rozlila olej. A taky že odpadne! Ba co víc, prohlásil rovnou, že Berliozovi uřízne hlavu ženská?! Ano, ano! A řidička byla přece ženská! Co to má znamenat, hm?!

V mozku se mu zahnízdilo přesvědčení, že záhadný konzultant znal přesný obraz Berliozovy strašné smrti. Vtom mu bleskly hlavou dvě myšlenky. První: Není ani trochu pomatený, to všechno jsou nesmysly! A druhá: Nenastrojil to všechno sám?

Ale prosím vás, jak by to dokázal?! Ne, ne, tomu se musí přijít na kloub!

S námahou vstal a běžel zpátky k místu, kde debatoval s profesorem. Ukázalo se, že Němec naštěstí neodešel.

V Bronné už se rozzářily svítilny, nad Patriarchovými rybníky visel zlatý měsíc a v jeho vždy tak zrádném světle se Bezprizornému zdálo, jako by neznámý stál a držel pod pažďí místo hůlky kord.

Vysloužilý dotěra regenschori se uvelebil na místě, kde ještě nedávno seděl on, Ivan. Nasadil si na nos zjevně nepotřebný skřípec, kterému chybělo jedno sklo a druhé bylo prasklé. Působil ještě odpudivějším dojmem, než když ukazoval Berliozovi cestu na koleje.

V Ivanovi byla malá dušička, ale přece jen přistoupil k profesorovi, zahleděl se mu do obličeje a nezjistil v něm ani nejmenší známku či stopu šílenství.

„Přiznejte se, kdo jste?“ zeptal se hluše.

Cizinec se nasupil, změřil si básníka pohledem, jako by ho viděl poprvé, a zahučel nevrle:

„Nerozumět ... po rusku mluvit...“

„On prosím neráčí rozumět,“ vmísil se do toho z lavičky regenschori, ačkoli se ho nikdo neprosil o vysvětlení.

„Nepřetvařujte se!“ vzplanul Ivan a cítil, jak se mu svírá žaludek. „Ještě před chvilkou jste mluvil perfektně rusky. Vy nejste Němec ani profesor! Jste vrah a špión! Vaše doklady!“ zaburácel sveřepě.

Záhadný profesor opovržlivě zkřivil už beztak křivá ústa a pokrčil rameny.

„Občane!“ znovu zasáhl zlotřilý regenschori. „Jakým právem obtěžujete cizího turistu? To si zodpovíte!“

Podezřelý profesor se zatvářil povýšeně, pak se otočil a odcházel. Ivan cítil, že je v koncích. Zalapal po dechu a obrátil se k regenschorimu:

„Poslyšte, pomozte mi zadržet toho zločince! Je to vaše povinnost!“

Do kostkovaného vjela neobvyklá energie, vyskočil a zavřeštěl:

„Jakého zločince? Kde ho máte? Tohle že je cizí špión?“ Oči mu vítězoslavně blýskaly: „Jestli je to zločinec, zavolejte milici, než vám uteče. Víte co, budeme křičet společně,“ a rozevřel dokořán ústa.

Zpitomělý Ivan poslechl vtipálka a vykřikl: „Milice!“ Ale jeho společník ho podfoukl, nevykřikl ani jednou.

Ivanovo osamělé chraplavé volání nemělo valný úspěch. Jenom dvě neznámé dívky uskočily stranou a básník zaslechl slovo „opilý“...

„Aha, vy jste spolu spřažení!“ zahromoval. „A ty si ze mě budeš dělat šoufky? Pust' mě!“

Uskočil vpravo a regenschori ho následoval, uhnul vlevo a ten drzoun za ním.

„Schválně se mi pleteš pod nohama, vid'?“ zařval básník v záchvatu zuřivosti. „Osobně tě předám milici, abys věděl!“ Pokusil se chytit podvodníka za rukáv, ale netrefil se a vyšel naprázdno: regenschori zmizel, jako by se do země propadl. Bezprizorný vyjekl, upřel pohled do dálky a zahlédl nenáviděného profesora. Mířil do Patriarchovy uličky a nebyl sám: připojil se k němu víc než podezřelý regenschori. Ale to ještě nebylo všecko. Třetím v téhle společnosti byl obrovitý kocour, velký jako tele a černý jako saze nebo havran, s výbojnými husarskými kníry. Trojice zabočila do Patriarchovy uličky a kocour si vykračoval na zadních.

Ivan se pustil za nimi, ale brzy poznal, že je stěží dohoní.

Trojice se mihla uličkou a zahnula na Spiridonovku. Ať Bezprizorný přidával do kroku sebevíc, vzdálenost mezi ním a pronásledovanými se nezmenšovala. Než se vzpamatoval, octl se po tiché Spiridonovce u Nikitské brány, kde to vypadalo hůř. Byla tu totiž tlačénice. Navíc se banda rozhodla použít oblíbeného zločineckého způsobu - rozdělila se.

Regenschori se neobyčejně obratně vecpal do autobusu jedoucího k Arbatskému náměstí a zmizel. Básník tak ztratil jednoho z pronásledovaných a zaměřil se na kocoura. Viděl, jak se to podivné zvíře přitočilo ke stupátku motorového vagónu A, který stál ve stanici, drze odstrčilo jakousi ženu, která leknutím zaječela, chytilo se zábradlí a dokonce se pokoušelo vsunout průvodčí desetník oknem, v tom horku otevřeném.

Kocourovo chování básníka natolik vyvedlo z míry, že zůstal strnule stát na rohu před obchodem s lahůdkami. Daleko víc ho však udivilo, jak reagovala průvodčí. Sotva uviděla kocoura, jak leze do tramvaje, vykřikla zlostně:

„Kocoury nevozíme! Kocouři sem nesmějí! Jedeš! Marš dolů, nebo zavolám milici!“

Ani průvodčí, ani cestující nepřekvapovala sama podstata věci: že kocour leze do tramvaje, na tom by ještě nebylo nic divného, ale že chce platit!

Kocour se projevil nejen jako zvíře placení schopné, ale i disciplinované. Když ho průvodčí poprvé okřikla, poslušně přerušil nástup, seskočil ze stupátka, usadil se na refýži a třel si desetníkem vousy. Sotva průvodčí zatáhla za šňůru a tramvaj se rozjela, počínal si jako každý, koho vyhánějí z tramvaje, ale kdo se přesto potřebuje někam rychle dostat. Čekal, až projedou všechny tři vagóny, vyhoupl se na spojnici posledního, zachytil se drápy jakési hadice, která trčela ze stěny, a odjel s ušetřeným desetníkem.

Ivan pozoroval to zlořečené kocouřisko a přitom div neztratil z dohledu vůdce bandy - profesora. Ten naštěstí nestačil upláchnout. Básník zahlédl jeho šedý baret v davu na začátku Velké Nikitské nebo Gercenovy ulice. V mžiku byl tam, ale hnal se zbytečně. Přidal do kroku, pak se pustil do běhu a rozrážel dav chodců, ale k profesorovi se nepřiblížil ani o centimetr.

Ať byl sebevíc rozčilený, překvapovala ho nadpřirozená rychlost, s jakou pronásledování probíhalo. Neuplynulo ani dvacet vteřin od chvíle, kdy opustil Nikitskou bránu, a už ho oslňovala světla na Arbatském náměstí. Za několik dalších vteřin už se před ním klikatila neznámá temná ulička s proláklými chodníky, kde sebou plácl jak široký tak dlouhý a rozbil si koleno. Další osvětlená

magistrála - Kropotkinova ulice, pak jiná ulička, za ní Ostoženka a zase nová ulička, smutná, nevzhledná a spoře osvětlená. Tady definitivně ztratil z dohledu muže, kterého tolik hledal. Profesor zmizel.

Chvíli váhal, ale pak mu došlo, že cizinec se bezpochyby objeví v třináctce v Sadové ulici, a to v bytě číslo 47.

Vtrhl do průjezdu, vyběhl do prvního patra, našel okamžitě označený byt a netrpělivě zazvonil. Nečekal dlouho. Přišla mu otevřít asi pětiletá holčička, na nic se neptala a hned zase zmizela.

V prostorné, krajně zpustlé předsíni, matně osvětlené uhlíkovou žárovkou, pod vysokým začouzeným stropem viselo na zdi kolo bez plášťů, dále tu stála velká železem pobitá truhla a na polici nad věšákem ležela zimní čepice s dlouhými svěšenými ušima. Za jedněmi dveřmi hlučný mužský hlas z rádia vykřikoval cosi rozhořčeně ve verších.

Básník se nedal zmást neznámým prostředím a zamířil rovnou do chodby. Pomyslel si: Určitě se schoval v koupelně. V chodbě byla tma. Několikrát narazil hlavou o zeď, až konečně uviděl pode dveřmi slabý proužek světla; nahmatal kliku a opatrně stiskl. Háček odskočil, Ivan se octl skutečně v koupelně a napadlo ho, že měl štěstí, i když jiné, než potřeboval.

Ovanulo ho vlhké teplo a ve svitu uhlíků, které doutnaly pod kotlem, rozeznal velikánské necky zavěšené na stěně a otlučenou vanu posetou hrozivými černými skvrnami po sloupaném smaltu. Ve vaně stála nahá občanka, celá namydlená, a v ruce držela houbu. Krátkozrace zamžourala na vetřelce a nejspíš si ho v tom pekelném osvětlení s někým spletla, protože vesele, polohlasně zašvitořila:

„Kirjuško! Nelezte sem! Zbláznil jste se ... Fjodor Ivanyč se každou chvíli vrátí. Marš ven!“ a mrskla po něm houbou.

Šlo pochopitelně o nedorozumění a zavinil je samozřejmě náš Ivan. Nechtěl to však přiznat, jenom káravě vykřikl: „Nemravo jedna!“, a než se vzpamatoval, už stál v kuchyni. Bylo tu prázdné, pouze na plotně v pološeru trůnilo tiše asi deset vyhaslých vařičů. Zbloudilý měsíční paprsek pronikal zaprášeným, po léta

nemytým oknem a osvětloval skoupě kout, kde pod nánosem prachu a pavučin visela zapomenutá ikona a za rámečkem vyčuhovaly dvě svatební svíce. Pod touhle velkou ikonou byla přišpendlena malá, papírová.

Nikdo neví, jak se v Ivanově hlavě zrodil tenhle nápad, ale jisté je, že básník popadl do jedné ruky svíci, do druhé papírovou ikonu a teprve pak vyklouzl zadním vchodem. S těmito předměty opustil neznámý byt, bručel si něco pod vousy a ještě se v duchu červenal, když si vzpomněl na příhodu v koupelně.. Bezděčně se snažil uhodnout, kdo byl asi ten drzý Kirjuška a jestli ta odporná čepice v předsíni nepatřila náhodou jemu.

V pusté neutěšené uličce se rozhlédl a pátral po uprchlíkovi, ale marně: nebylo po něm vidu ani slechu. Nakonec v duchu rozhodl:

No ovšem! Je u řeky! Vpřed!

Bylo by snad záhodno zjistit, proč Ivan předpokládal, že profesor je právě u řeky Moskvy a ne někde jinde. Jenomže básníka se bohužel neměl kdo zeptat. Odpudivá ulička byla liduprázdná.

Brzy jste mohli Bezprizorného zastihnout na žulových stupních svažujících se k řece.

Svlékl se a svěřil šaty do opatrování neznámému dobrosrdečnému vousáči, který kouřil vlastnoručně ukroucenou cigaretu vedle bílé roztrhané košile a rozšněrovaných sešlapaných bot. Básník mával rukama, aby vychladl, a pak se vrhl šipkou do řeky. Voda byla ledová, až mu to vyrazilo dech. Dokonce mu blesklo hlavou, že nedokáže vyplout na povrch. Nakonec se mu to přece jen podařilo: funěl a hlasitě odfrkoval, oči vypoulené strachem, když plaval v zčernalé vodě načichlé naftou, mezi pokřivenými stíny nábrežních svítilen.

Když mokrý vyběhl po schodech k místu, kde zanechal šaty pod vousáčovou ochranou, ukázalo se, že někdo ukradl nejen šaty, ale i vousáče. Namísto hromádky šatstva tu ležely jen pruhované podvlékačky, roztrhaná košile, svíce, papírová ikona a krabička zápalek. Básník v bezmocném vzteku pohrozil pěstí do dálky a navlékl si všecko, co zbylo.

Nepříjemně ho bodly dvě myšleny: za prvé že ztratil průkaz MASOLITu, který nosil ve dne v noci u sebe, a za druhé si nebyl jist, podaří-li se mu v takovém stavu proklouznout bez překážek městem. Přece jen v podvlékačkách ... Namítnete, co je komu do toho, ale co když ho někdo zastaví nebo dokonce zadrží?

Strhal z podvlékaček knoflíky u kotníků v naději, že se takhle budou podobat letním kalhotám, popadl ikonu, svíčku a zápalky a vykročil se slovy:

„Ke Gribojedovovi! Jistojistě bude tam.“

Moskva už žila večerním životem. V oblacích prachu po ulicích rachotily plošinové nákladáky s řinčivými řetězy. Na nich leželi neznámí muži na pytlech a vystrkovali břicha vzhůru. Všecka okna byla dokořán. V každém zářila lampa pod oranžovým stínidlem a ze všech oken, dveří, průjezdů, střech, půd, ze sklepů i dvorků nakráple burácela polonéza z Evžena Oněgina.

Ivanovy obavy se plně potvrdily: lidé si ho vesměs všímali a otáčeli se. Proto se rozhodl opustit hlavní tepny a proplétal se uličkami, kde nejsou chodci tak dotěrní a kde tolik nehrozí nebezpečí, že budou obtěžovat bosého muže otázkami a ukazovat na jeho spodky, které tvrdošíjně odmítaly podobat se kalhotám.

Zapadl do tajemné sítě arbatských uliček, plížil se podél zdí, bázlivě pošilhával kolem sebe, ohlížel se a krčil, občas vhupl do průjezdu a vyhýbal se křižovatkám řízeným světly i elegantním dveřím diplomatických vil.

Na trudné pouti ho bůhvíproč nelítostně pronásledoval všudypřítomný orchestr a za jeho doprovodu zpíval mohutný baryton o své lásce k Tat'áně.

5. SKANDÁL V GRIBOJEDOVŮVI

Starobylý jednopatrový dům krémové barvy na Okružní třídě stál v hloubi zakrslé zahrady, obehnané ozdobnou kovovou mříží. Malý asfaltový plácek před domem, kde v zimě trůnila hromada sněhu s lopatou, se v létě proměnil v nejpřitažlivější část letní restaurace pod plátěnou střechou.

Říkalo se mu Gribojedovův dům, protože prý ho kdysi vlastnila teta spisovatele Gribojedova. Ruku do ohně bych za to nedal. Pokud si vzpomínám, Gribojedov snad ani neměl tetu, která by byla majitelkou domu ... Přesto vila nesla jeho jméno. Ba co víc, jistý moskevský žvanil vykládal, že prý v kruhovitém sloupovém sále v prvním patře slavný spisovatel předčítal vzpomínané tetičce, pohodlně rozvalené na pohovce, úryvky z Hoře z rozumu. Ostatně, čert ví, třeba to byla pravda, ale pro náš příběh to není důležité.

Důležitější je, že nyní spravoval dům MASOLIT, v jehož čele stál nešťastný Michail Alexandrovič Berlioz až do chvíle, kdy se objevil na Patriarchových rybnících.

Z příkladné iniciativy členů MASOLITu nikdo neříkal Gribojedovův dům, ale jednoduše Gribojedov. Třeba: „Včera jsem se tlačil dvě hodiny ve frontě před Gribojedovem.“ - „No a?“ „Vybojoval jsem měsíční poukaz do Jalty.“ - „Seš formát...“ nebo: „Běž za Berliozem, řídí dnes od čtyř do pěti v Gribojedovovi,“ a podobně.

MASOLIT se usídlil v Gribojedovovi co nejlíp a nejpohodlněji, jak si jen dovedete představit. Každý návštěvník se zprvu bezděčně seznámil s vývěskami nejrozumnějších sportovních kroužků a dále se skupinovými i jednotlivými fotografiemi členů MASOLITu, které visely po obou stranách schodiště vedoucího do prvního patra.

Tady na dveřích první místnosti bylo napsáno velkými písmeny Rybářsko-chatařská sekce - a vedle byl namalovaný karas na udici.

Na dveřích kanceláře č. 2 visela poněkud záhadná tabulka: Jednodenní tvůrčí cesty. Vyřizuje M. V. Padělaná.

Na dalších vévodil krátký, ale už docela nepochopitelný nápis: Pereyginu. Pak začaly náhodnému návštěvníkovi

Gribojedova přecházet oči při pohledu na všechny ty tabulky, které se pestřily na tetiččiných ořechových dveřích: Zápis do pořadníku na papír u S. Klovakinové, Pokladna, Honorářová účtárna pro skečisty...

Když jste se prodrali dlouhatánským hadem fronty, která začínala už dole ve vrátnici, mohli jste zahlédnout na dveřích, kam se nepřetržitě dobývali žadatelé, tabulku s nápisem Bytová otázka.

Za Bytovou otázkou vykukoval přepychový plakát s vyobrazenou skálou a po jejím hřebenu jel jezdec v pláštěnce, s puškou přes rameno. O něco níž se zelenaly palmy a na balkóně seděl mladík s bujnou kšticí, směle zahleděný kamsi do výšky, a v ruce držel plnicí pero. Dole hlásal nápis: Tvůrčí dovolené s celodenní penzí čtrnáctidenní (povídka, novela) až roční (román, trilogie) - Jalta, Suuk-Su, , Borové, Cichidziri, Machindžauri, Leningrad (Zimní palác). Taky tady stála fronta, ale už ne tak obrovská, asi sto padesát lidí.

Dále následovaly, poslušny rozmarných zákrutů, výstupů a sestupů, v Gribojedovově domě: Vedení MASOLITU, Pokladny č. 2, 3, 4, 5, Redakční rada, Předseda MASOLITU, Kulečnickový sál, různé pomocné kanceláře a konečně zmíněný sloupový sál, kde teta s požitkem vychutnávala komedii geniálního synovce.

Každý host Gribojedova, který nebyl právě padlý na hlavu, okamžitě vytušil, jak dobře se žije šťastlivcům - členům MASOLITU, a v srdci mu počala hlodat černá závist. Vysílal k nebi hořké výčitky, že ho při narození neobdařilo literárním nadáním. Takhle nemohl ani ve snu doufat, že někdy obdrží legitimaci MASOLITU, hnědou knížečku, která voněla drahou kůží, se širokým zlatým okrajem, legitimaci známou po celé Moskvě.

Co dodat na obhajobu závesti? Patří mezi nízké pudy, ale přece jen - vžijte se do návštěvníkovy situace. Vždyť to, co viděl v prvním patře, nebylo ještě zdaleka všecko. Celé přízemí tetiččina domu zaujímala restaurace, a jaká! Právem byla považována za nejlepší v celé Moskvě. Nejen proto, že se rozkládala ve dvou

velkých sálech s klenutými stropy, kde se proháněli malovaní nafialovělí koně s asyrskými hřívami, nejen proto, že na každém stolku stála lampa pokrytá šálem a že sem nemohl vejít náhodný host z ulice, ale i proto, že kvalitou jídel Gribojedov suverénně porážel každou moskevskou restauraci a všechny tyhle zásoby mu byly poskytovány za dostupnou, nikterak přehnanou cenu.

Proto nás jistě nepřekvapí rozhovor, který autor těchto hluboce pravdivých řádků vyslechl u kovové mříže Gribojedova:

„Kde míníš dnes večeřet, Ambrosiji?“

„Že se ptáš! Samozřejmě tady, drahý Foko! Archibald Archibaldovič mi důvěrně pošeptal, že bude porcovaný přírodní candát. Senzační pochoutka!“

„Ty si žiješ, Ambrosiji!“ povzdechl si hubený, zarostlý Foka s karbunkulem na krku zlatovlasému obrovi s granátovými rty a naducanými tvářemi - básníku Ambrosijovi.

„To není žádné zvláštní umění,“ namítal Ambrosij, „jednoduše chci žít jako člověk. Chceš říct, že candáty dostaneš i v Koloseu? Jenomže tam stojí jedna porce třináct rublů patnáct kopejek, a u nás pět padesát. A pak, v Koloseu ti dají tři dny staré candáty a ještě nemáš jistotu, jestli nedostaneš po hubě hroznem vína od prvního mladíka, který tam vtrhne z Divadelního průjezdu. Ne, jsem kategoricky proti Koloseu,“ hřímal na celou ulici labužník Ambrosij. „Nepřemlouvej mě, Foko!“

„Já tě nepřemlouvám,“ pištět Foka. „Můžeš večeřet taky doma.“

„No pěkně děkuju,“ hlaholil Ambrosij, „už vidím svou ženu, jak se snaží ve společné kuchyni uklohnit v kastrůlku porcovaného candáta! Hi-hi-hi! Au revoir, Foko!“ a básník se zpěvem na rtech zamířil k terase pod plachtou.

Mňam, mňam... Ano, bývávalo. Moskevští starousedlíci dobře pamatují na vyhlášeného Gribojedova! Kam se hrabe vařený porcovaný candát! To je jídlo pro chudé, milý Ambrosiji! Ale není libo jesetera na stříbrné míse, nakrájeného na kousky, proloženého račími hřbítky a čerstvým kaviárem? A co rozšlehaná vejce cocotte s žampionovým pyré v koflíku? A drozdí filet by vám nechutnalo? S lanýži? A co takhle křepelka po janovsku? Cena devět padesát. A k tomu džez